

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ОСНОВНИ УЧИТЕЛИ.

Редакторъ: Антонъ Борлаковъ.

К. Поповъ,

окр. училищенъ инспекторъ—Варна.

НЕДЪЖИ НА ПРОГИМНАЗИЯТА

Прогимназията като образователенъ институтъ у насъ съществува отъ освобождението насамъ. Отначало тя бѣ доленъ курсъ на гимназията и съществува заедно съ последната. Съ по-последшнитѣ измѣнения на закона за народното просвѣщение, а особено съ ония на закона отъ 1914 година, тя се смѣта вече като продължение на първоначалното училище и основа за срѣдното такова. Целта ѝ се опредѣля така: „да разшири и закрепи образованието, придобито въ първоначалното училище и да тури основа за по-нататъшното образование на младежъта въ срѣдното училище“. Презъ този периодъ на съществуване на прогимназията обучението въ нея бѣ незадължително. Тамъ следваха предимно ония младежи, които имаха намѣрение да продължатъ образованието си въ гимназията и по-нагоре. А съ първоначално образование се задоволяваха всички ония ученици, които се отказваха да продължаватъ образованието и се залавяха съ каква да е професия, съ която ще си изкарватъ прехраната за презъ цѣль животъ.

Съ закона за народното просвѣщение отъ 1921 година прогимназията напълно се откъсна отъ гимназията и се превърна въ горенъ курсъ на основното училище. Обучението въ нея стана задължително и безплатно за децата на българските граждани до 14 годишна възраст включително.

Съ закона отъ 1924 год. нищо ново не се внесе въ организацията и целитѣ на прогимназията. Тя си остана съ своята задължителностъ и съ своето предназначение да завършва и закрѣплява курса на основното образование на младежъта.

Съ озаконяване на това положение прогимназията стана висша школа за широкитѣ народни маси въ села и градове. Днесъ селскитѣ стопани и занаятчийскитѣ съсловия въ гра-

доветъ сѣчатъ прогимназиалното образование за необходимостъ, защото безъ него младежитъ не могатъ да напреднатъ въ професията си, тъй като ще имъ липсватъ необходимитъ знания и необходимата подготовка да вникнатъ въ тънкоститъ на самата професия. Отъ друга страна незавършилитъ III кл. младежи мѣчно могатъ да легализиратъ своето положение на калфи и майстори, а така сѣщо мѣчно могатъ да постѣпятъ и на каквато и да било нисша общинска или държавна служба. Това вече ясно се съзнава отъ всички почти български граждани, и прогимназията почна да се смѣта отъ тѣхъ за жизнена необходимостъ. Днесъ за откриване или за запазване на веднажъ открити прогимназии се правятъ значителни жертви и при несполука се изказватъ съжаления, или негодувания отъ заинтересованитъ. Ще трѣбва сѣщо така да отбележа, че въ ония села, дето отъ редъ години е имало и има пълни прогимназии, се забелезватъ повече и по-разнообразни културни начинания, по-голѣмъ подеиъ въ поминѣка на населението, по-добро нареждане на живота на хората и т. н. Това идва да ни увѣри, че прогимназията е призвана да изиграе важна обществена роль у насъ, стига само тя да се нагоди така, че да отговаря на назрѣлитъ нужди на днешния животъ.

Ако тукъ-тамъ се чуватъ протести и негодувания противъ прогимназията, то е за това, защото последната не се е освободила отъ множество неджзи, които спѣватъ нейния правиленъ развой, или я отклоняватъ отъ пътя, по който тя следва да насочи своето развитие.

Моята задача е да посоча най-сѣществениитъ отъ тия неджзи, за да могатъ да бждатъ премахнати, та по този начинъ да стане тя истинска школа за младежѣта, която ще остане само съ образованието, добито въ нея.

По-важнитъ отъ тѣзи неджзи сж следнитъ:

1. Днесъ по-голѣмиятъ брой прогимназии — поне това е вѣрно за тия въ Варненския учебенъ окръгъ — се помѣщаватъ въ здания, които сж полугодни или сж напълно негодни за учебни помѣщения. Въ това отношение днесъ прогимназиитъ сж въ такова състояние, въ каквото сж били първоначалнитъ училища преди 30-40 години. Отъ 71 прогимназии въ Варненския учебенъ окръгъ презъ учебната 1932/33 г. само 30 се помѣщаваха въ годни и хигиенични помѣщения, а другитъ 41 се помѣщаватъ или въ стари училища въ черковнитъ дворове, или въ черковни келии, или въ наети частни кѣщи и дюкяни, които не удовлетворяватъ дори и най-елементарнитъ хигиенични изисквания, каквито трѣбва да иматъ учебнитъ стаи. Това положение се търпи по необходимостъ, защото се смѣта, че е по-добре да се даде малко наука на прогимназиалнитъ школници, отколкото никакъ да не се даде.

Независимо от помѣщенията, твърде малък брой прогимназии имат годна и достатъчна покщнина. Старитѣ чинове и негоднитѣ черни дъски, извадени отъ употрѣбление въ първоначалнитѣ училища, се използватъ въ прогимназиитѣ години по редъ, безъ каквото и да е подобрене. Разбира се съвсемъ не може да се мечтае въ повечето прогимназии за катедри, шкафове, станози за карти и др. необходими покщнини, които улесняватъ обучението, подобряватъ обстановката и предразполагатъ учителъ и ученици къмъ усърдна и интензивна работа. Сжщо така окаяно е положението почти на всички прогимназии и откъмъ учебни помагала. Рѣдко ще се намѣри прогимназия, която разполага съ здрави и достатъчно географски и исторически карти, съ необходимитѣ картици по разнитѣ учебни предмети, съ уреди, модели и химикали, необходими за физическия и химическия кабинетъ, съ помагала по естествена история, съ сборки по разнитѣ учебни предмети. Поради липса на достатъчни помагала повечето учебни предмети се преподаватъ чисто словестно. Учи се по учебницитѣ, зубри се въ повечето случаи папагалски и следъ день — два заученото по този начинъ се забравя и не ползува ученицитѣ. Изобщо, може да се каже, че откъмъ учебни помагала нашитѣ прогимназии днесъ сж въ твърде окаяно положение, поради туй тѣхното въздействие върху децата е съ 50% по-долу отъ онова, което трѣбва да бжде.

2. Обучението въ прогимназиитѣ се води отъ учители, една трета отъ които сж нередовни. Тѣ сж или завършили педагогическо училище и поради липса на мѣста въ първоначалнитѣ училища, сж назначени въ прогимназиитѣ, или сж завършили гимназия и нѣкакъвъ курсъ по ржководѣние, рисуване, гимнастика или пѣние. Нередовнитѣ учители въ прогимназиитѣ обучаватъ, общо взето, едва задоволително. Тѣ се стараятъ да си научатъ уроцитѣ по учебницитѣ и, когато влѣзатъ въ класъ, всичкото си внимание съсрѣдоточаватъ въ това, да могатъ да разкажатъ урока си така, както сж го заучили. Голѣми усилия полагатъ да си припомнятъ, кое следъ кое следва и, постоянно се страхуватъ да не забравятъ урока си. Разбира се, въ подобни случаи и дума не може да става да се подбиратъ подходящи методични похвати, да се развива детската инициатива, активностъ и самодейностъ. При такова преподаване часоветѣ летятъ едни следъ други, днитѣ се изнизватъ незабелязано, годинитѣ си минаватъ, и питомцитѣ на прогимназиитѣ излизатъ въ живота не съ знания и сръжности, необходими за живота, а излизатъ само съ спомена, че сж завършили прогимназия. Така завършилитѣ ученици следъ 2—3 години по нищо не ще се различатъ отъ ония, които сж свършили само IV отдѣление. И еднитѣ и другитѣ скоро следъ напушане на училището напълно се обезграмотяватъ; знаятъ само да се подписватъ и нищо повече.

Не ще съмнение, че между волнонаемните учители има и такива, които сж добри преподаватели, а има и между редовните такива, които сж или лоши преподаватели, или пъкъ сж доста лениви, и леността имъ става причина, работата имъ да бжде малко резултатна.

3. Другъ сжщественъ неджгъ на днешната прогимназия е, че тя малко възпитава. Въ прогимназията между учители и ученици нѣма онази близость, нѣма оная откровеност и искреност, оная чистосърдечни отношения, каквито има въ много отъ първоначалните училища. Днесъ много отъ прогимназиалните учители едва научаватъ до края на годината имената на своите питомци, а камо ли да научатъ тѣхния характеръ и тѣхните индивидуални особености. Между душите на учениците и тия на учителя нѣма общуване, защото всички мостове сж вдигнати. Презъ време на часъ и междучастие много отъ прогимназиалните учители стоятъ съ моливъ въ ржка и чакатъ, ученикътъ да се провини въ нѣщо, за да му поставятъ бележка въ дневника и да искатъ после неговото наказание. Между учители и ученици нѣма желаната близость главно за това, защото учителъ и ученици се срещатъ само въ часъ. Въ междучастие и презъ свободното отъ занятие време много прогимназиални учители не се срѣщатъ съ учениците си, не общуватъ съ тѣхъ, не се опознаватъ. Много прогимназиални учители за учениците си сж страшилища, призовани да пишатъ двойки, или да налагатъ наказание. Ималъ съмъ случай да наблюдавамъ, колко много прогимназиални ученици мразятъ нѣкой свой учителъ. Не щатъ сжщитѣ дори да чуватъ името му. Много прогимназиални ученици негодуватъ отъ нѣкои свои учители и за това, че ги смѣтатъ несправедливи при оценката на успѣха и поведение то имъ. Всичко това иде да покаже, че тия отношения между учители и ученици въ повечето прогимназии сж неестествени. Ще трѣбва учителътъ да обикне учениците си, за да го обикнатъ и тѣ. Само тогава подъ благодатните лжи на взаимната обичъ ще могатъ да се култивиратъ добродетели у учениците и ще имъ се даватъ незабелязано знания.

4. Сжщественъ неджгъ на прогимназията е, че тя не е достатъчно ориентирана къмъ нуждите на живота. Програмата, по която се подбира материала за преподаване по разните учебни предмети, е само единъ конспектъ на програмата за гимназията. Специалистите, когато сж съставяли тая програма, сж смѣтали, че всичко е важно, и незабелязано сж вмъкнали толкова много материалъ, че и при най-добро желание и голѣми усилия отъ учители и ученици мъчно може да се премине и то набързо, конспективно. Вънъ отъ претрупаността си, този материалъ е още и така нагоденъ, че допринася само за развитието на нѣкои страни отъ живота на прогимназиалния ученикъ.

Сжиятъ този материалъ, обаче, много малко или никакъ не ползува ученика въ прѣката му работа, съ която ще изкарва прехраната си следъ завършване на прогимназията. На бждащия земледѣлецъ, занаятчия и др. прогимназията нищо не дава. Всичко това той ще учи следъ като напусне училището, т. е. тогава, когато нѣма възможност и условия да учи. Остава тази празнина учителътъ да допълни съ начина на своето преподаване. Това твърде често не става, защото самиятъ учителъ не е достатъчно подготвенъ да даде приложно преподаване на знанията.

Този недостатъкъ на днешната прогимназия може да се отстрани, като се подбере покрай материала, които е необходимо за общото развитие на прогимназиалния школьникъ, и такъвъ материалъ, който, съобразно мѣстнитѣ условия, твърде много би подпомогналъ бждещия замледѣлецъ, занаятчия и др. Покрай това, необходимо е още учителитѣ при преподаванията си всѣки пжтъ да изискватъ, ученицитѣ да прилагатъ наученото така, че чрезъ приложението му да могатъ да развиятъ у питомцитѣ си сръчности, които биха приложили при бждещата си професия. Изобщо, ще трѣбва да се помни, че никога училището не бива да се откъсва отъ живота, защото то е извикано да сжествува отъ последния и трѣбва да готви младитѣ пакъ за него. Само тогава то ще оправдае напълно своето сжествуване и ще стане мощенъ двигателъ на живота къмъ развитие, къмъ възходъ.

5. Въ сегашната програма за прогимназиитѣ сж допустнати важни дидактически грѣшки и несъобразности.

Дидактиката повелява, децата да се водятъ къмъ знания, като се върви отъ *близкото къмъ далечното, отъ познатото къмъ непознатото*. А какво виждаме въ програмата, по която се води обучението днесъ въ прогимназиитѣ? -- Въ III отдѣление децата сж изучили своето родно мѣсто, околията и окръга, въ който живѣятъ; въ IV отдѣление учатъ за своето отечество. Въ I кл. работата не се продължава: т. о. география децата трѣбва да разширятъ и углѣбятъ до възможнитѣ за възрастта имъ размѣри знанията си за своето отечество, следъ това да минатъ къмъ съседнитѣ страни, после къмъ Европа, Азия, Африка, Америка и т. н. Сега тѣ сж принудени да изоставятъ този редъ и да почнатъ отъ най-отдалеченитѣ и непознати земи, за да се върнатъ въ III кл. на ново къмъ своето отечество.

По история имаме сжщата грѣшка. Въ I кл. не се разширяватъ и углѣбаватъ знанията на децата върху родната имъ история и чрезъ нея да разбератъ историята на днешнитѣ и изчезналитѣ културни народи, а се тръгва отъ историята на Египетъ, Асировавилония, Финикия и др. древни народи, минава се презъ сръдновѣковната история и тази отъ новитѣ времена на западноевропейскитѣ народи, докато се стигне до

нашата родна история. Не може да бжде оправданъ този ходъ на преподаване съ мотива, че въ древнитѣ времена животътъ на старитѣ културни народи билъ по-простъ, приближавалъ се до живота на децата, та последнитѣ по-лесно го разбирали. Това не е вѣрно. Не може да бжде по-поятенъ този животъ на народитѣ, твърде много отдалеченъ отъ децата по пространство и време, за които тѣ нѣматъ никакви данни, освенъ бездушни исторически паметници, които нищо не имъ говорятъ. Не трѣбва да се забравя при това, за исторически паметници може да става дума само тамъ, където ги има. За нашитѣ селски деца единствениятъ доказателства за живота, културата и пр. на древнитѣ културни народи служатъ илюстрациитѣ въ учебницитѣ. Само отъ тѣхъ трѣбва да се възпламенятъ детскитѣ сърдца, за да се яви у тѣхъ жаждата да научатъ историята на древнитѣ културни народи.

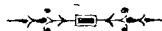
Отъ психологическо и дидактическо гледище, по-естествено, по-правилно е, да се тръгне отъ днешния сложенъ, но добре познатъ на децата животъ, да се мине къмъ историята на родното мѣсто на ученицитѣ, после къмъ тази на тѣхния народъ, следъ туй къмъ историята на близкитѣ и далечни съседни народи и най-после да се върви назадъ по време, докато се стигне до историята на древнитѣ културни народи. При такъвъ ходъ на обучение ще се получатъ трайни, положителни и сигурни знания, защото тѣ ще се слагатъ на сигурна основа, изградена съ конкретни данни въ детското съзнание. Само такива знания могатъ да ползуватъ детето, само на тѣхъ то, като се уповава, ще може да ги използва за живота и за добиване нови знания.

Другъ важенъ недостатъкъ на сегашната прогимназиална програма е, че въ нея учебното градиво по отдѣлнитѣ учебни предмети е подбрано, *безъ да се държи смѣтка за взаимнитѣ имъ връзки*. Въ I класъ, напр., презъ първото полугодие ученицитѣ учатъ историята на египтяни, асировавилонци, финийци, евреи и перси, преди да сж запознати съ географията на Азия и Африка. Безъ географски познания, мжчно могатъ да се разбератъ историческитѣ факти. За II класъ е предвиденъ материалъ по антропология и геология, за разбирането на който се изискватъ предварителни познания по химия и физика, а такива се даватъ едва въ III класъ!

Подобни грѣшки и несъобразности сж допустнати и при другитѣ учебни предмети. Въ бждещата програма тѣ трѣбва да се отстранятъ. Принципътъ на цѣлостното обучение поелява да се съгласуватъ, свържатъ и обединятъ разнороднитѣ училищни знания и сръчности, защото само така ще може да се запази и изгради единството на учениковото съзнание, да се развие и затвърди единството на учениковата воля и да се създаде цѣлостенъ свѣтогледъ у бъдещия гражданинъ.

Тоя принципъ трѣбва да легне въ основитѣ на бждещата програма. Учебното градиво по всички учебни предмети трѣбва да бжде подбрано и наредено съ огледъ на всички възможни взаимни — корелативни — връзки между тѣхъ, а сжщо и съ огледъ на нуждитѣ на животъ и на биологическитѣ интереси на прогимназиалния ученикъ.

Дали въ бждеше ще остане да сжществува прогимназията като самостоятеленъ образователенъ институтъ, или пъкъ нейнитѣ класове ще се преименуватъ на отдѣления, не е важно. Отъ значение за насъ е, че все ще има образователенъ институтъ, който ще се нагърби съ функциитѣ на прогимназията. Този именно новъ институтъ, за да преуспѣва, ще трѣбва да се отърси отъ неджитѣ, които изброихъ. Само тогава образованието на младитѣ български поколѣния ще бжде по-положително и по-ползотворно, както за самитѣ питомци, така и за бждащото на народа ни.

Д. Правдолюбовъ — София.

КРИТИКА НА ФОРМАЛНИТѢ СТЕПЕНИ.

За основа на хербартиянската школа служи емперическата философия на Юма и Джонъ Лока. Споредъ нея, цѣлото наше знание иде отъ опита. Вънкашнитѣ нѣща действуватъ върху нашитѣ тѣлесни сѣтива, въ резултатъ на което се пораждатъ известни усѣщания или възприятия въ душата, които отпосле по синтетиченъ пѣтъ образуватъ понятия. Съпоставяйки и сравнявайки сроднитѣ възприятия, представи или нагледни, съзнанието отлжчва сжщественитѣ белези отъ не-сжщественнитѣ, общитѣ отъ индивидуалнитѣ, и отъ общитѣ и сжществени белези се образува понятието. Да пояснимъ казаното съ примѣръ. Ето по какъвъ начинъ по това гледище детето стига до понятието „кжща“. Най напредъ то получава редица възприятия за различни кжщи: малки или голѣми, тухлени или дървени, на единъ или нѣколко етажа, съ по единъ или нѣколко прозорци, съ една или нѣколко врати, покрити съ слама или керемиди и пр. Сравнявайки ги, отлжчва индивидуалнитѣ белези отъ общитѣ и отъ тия последнитѣ образува понятието „кжща“. Споредъ тази теория на познанието, не може да имаме понятие за „нжща“, ако по-рано не сме възприели редица най-различни кжщи. По тоя пѣтъ, споредъ хербартиянитѣ, детето стигало до понятието, затова и въ обучението трѣбвало да се върви по сжщия пѣтъ.

„Учението за формалнитѣ степени, пише Цилеръ, единъ отъ ученицитѣ на Хербарта, държи смѣтка за горния пѣтъ,

по който детето стига до познанието на нѣщата. Затова всѣки, който не иска да тъпче и спира душевното развитие на детето, трѣбва да обучава по петѣхъ формални степени“. Тия петъ формални степени по терминологията на проф. Райнъ сж: подготовка, изложение, сравнение, схващане и приложение или упражнение. Ето тѣхната сжщностъ:

При *подготовката* първата, степенъ, се измѣкватъ изъ детското съзнание стари представи, съ които трѣбва да се свържатъ новитѣ. Чрезъ разказъ, показване, четене и пр. въ *втората степенъ* се излагатъ новитѣ представи, които се синтезиратъ (свързватъ) съ възобновенитѣ презъ първата степенъ стари. Въ *третата степенъ* чрезъ сравнение на новитѣ и старитѣ представи се образува понятието. *Четвъртата степенъ* — схващането или системата — е органически свързана съ третата и затова нѣкои методици отъ хербаритянската школа ги свързватъ въ едно подъ името *абстракция*. Въ *петата степенъ* — приложението, упражнението или методата — усвоенитѣ знания се прилагатъ съмъ нови случаи. До петата степенъ се отива синтетично, отъ елемента къмъ цѣлото, отъ частното къмъ общото, а въ петата — по обратенъ пътъ, отъ общото къмъ частното.¹⁾

Учението за формалнитѣ степени почива върху погрѣшни психологични основи. Споредъ най-новитѣ теории на познанието, това, което сѣтивата доставятъ, е множество отъ елементи, възникнали несвързано, изолирани, ненаредени, когато въ процеса на познанието ние имаме работа съ известни единства. *За познанието на нѣщата не сж нуждни само тѣхнитѣ усѣти, но и тѣхното единство, което го възприемаме изцѣло и първично.*

Чрезъ отдѣлнитѣ впечатления, пише проф. Д. Михалчевъ,²⁾ ние никога не можемъ да дойдемъ до единството. Това най-добре ни доказва следния случай. Поглеждамъ маслитницата: добивамъ едно впечатление отъ нея. Обръщамъ погледа си настрана. Презъ това време слънце огрѣва маслитницата. Отново пакъ се визамъ въ нея, възприемамъ я и пакъ твърдя: това е сжщата маслитница, сжщата вещь, която видѣхъ преди нѣколко секунди. Преди малко азъ имахъ едно възприятие за нея, а сега — съвършено друго, което не прилича на първото, което е различно отъ него. На какво основание тогава твърдя азъ че е една и сжща вещь, когато до преди малко изглеждаше тъмносиня, а сега — ясносиня? Ако различнитѣ впечатления не ми даватъ право да кажа: това е сжщата вещь, тогава отгдето черпя своето основание, за да твърдя така смѣло, че работата се отнася до единъ и сжщъ предметъ? На тоя въпросъ ясно и недвусмислено отговаря прочутия френски фи-

1) Вижъ „Дидактика“ на Д-ръ В. А. Мановъ, стр. 83.

2) Форма и отношение, стр. 452—453.

лософъ Анри Бергсонъ така: „Познанието на нѣщата е невъзможно безъ предварителната наличностъ на общото. Въ познанието общото предшества индивидуалното. Цѣлото трѣбва да бѣде притежавано отъ насъ интуитивно и предварително.“ — „Общото ние не конструираме, твърди и г. Хр. Николовъ,¹⁾ а само го намираме още съ първия си погледъ на вещица. Интуитивно по-рано ние схващаме общитѣ белези на вещица и следъ това абстрахираме индивидуалнитѣ“.

Нека конкретно да пояснимъ тая мисль. На едно праздно дворно мѣсто сж стоварени пѣськъ, тухли, варь, греди, дъски и други необходими материали за строежъ на къща. Значи, ние имаме налице елементитѣ, които образуватъ понятието „къща“. Но само отъ тия елементи ние никога не можемъ да имаме понятиеза точния изгледъ, голѣмина и пр. на строящата се къща, защото *познавателния процесъ почва отъ цѣлостната представа и отива къмъ частитѣ*, а не обратното. Ако, споредъ теорията за познанието на Юма, понятието е наша творба отъ отдѣлно възприетитѣ впечатления, тогава какъ може да имаме понятие за „човѣкъ“, безъ да сме виждали всички хора по земното кълбо, та отъ отдѣлнитѣ впечатления на всички да съградимъ понятието човѣкъ?

Всѣка вещь има „нѣщо“ специфично, единство отъ представи, които ние схващаме цѣлостно, макаръ и смѣтно. На това единство отсетне се диференциратъ частитѣ, елементитѣ.

„Детето, пише проф. П. Цоневъ²⁾, първоначално получава общи впечатления. То не може да различава отдѣлнитѣ качества. Следъ като се усили детската наблюдателностъ, детето почва да отправя своитѣ сѣтива къмъ частитѣ. Затова първоначално детето не може да отличава вълка отъ кучето, лимона отъ ябълката и др.“ И само защото малкото дете не може да различава индивидуалнитѣ особености на всѣки индивидитетъ, казва на всѣки по-възрастенъ „тате“, вмѣсто чичо Петко, Стойчо и пр.

Сжщо така мислятъ и виднитѣ експерименталисти проф. Мойманъ и Лай. „Всѣко познание за нѣщата започва съ представа за цѣлото“, говори проф. Мойманъ³⁾. „Всѣки познавателенъ и учебенъ актъ започва съ известна малко или много неясна представа за цѣлото“, твърди проф. Лай⁴⁾. Това най-добре ни доказватъ детскитѣ рисунки. „Принципътъ да се отива отъ цѣлото къмъ елементъ, пише нѣмския педагогъ Лиднеръ, е дълбоко врѣзанъ въ природнитѣ закони. Даже и за-

1) Методъ и принципи на обучението, стр. 11.

2) Ръководство по педаг. психология, стр. 192.

3) Экспериментальной педагогикѣ, т. III, стр. 68.

4) Экспериментална дидактика, стр. 364.

чатието на всѣки зародишъ най-напредъ почва цѣлостно и следъ това се дефиниратъ частитѣ“.

А че единствата не сж наша творба може да се установи отъ редъ понятия, които не могатъ да бждатъ съзнати като съпокупность отъ признаци. Ако е лесно да се изброятъ сжщественитѣ белези, които влизатъ въ дефиницията на коня, така лесно ли е това при понятието голѣмина, протяжностъ, якостъ и пр.? Кои сж признацитѣ на понятието голѣмина? Кой може да ги изброи? Това никой не ще успѣе да направи, понеже думата „голѣмина“, макаръ и да изразява едно понятие. пише проф. Михалчевъ¹⁾, което не е съставно единство отъ много белези“. *Особено понятията, които обхващатъ прилагателнитѣ, ни подсказватъ, че единството на нѣщата не сж образувани по генетиченъ или синтетиченъ пѣтъ* (Ремке).

Споредъ учението за формалнитѣ степени и емперическата теория за познанието, първоначално ние трѣбва да притежаваме радица сродни възприятия и представи, после да ги сравнимъ, при сравнението да отлжчимъ общитѣ отъ индивидуалнитѣ и отъ общитѣ белези да образуваме понятието. *Значи, трѣбва да образуваме това, което интуитивно е образувано у насъ*. Трѣбвало да съпоставяме и сравняваме сродни представи и възприятия, споредъ Хербарта. Но отде знаемъ, че възприятията и представитѣ сж сродни, преди да сме схванали общото въ тѣхъ, т. е. преди да сме образували понятието? *Фактътъ, че ние сравняваме сродни предмети, които иматъ нѣщо общо, ни доказва, че ние притежаваме общото, преди да сме ги сравнили*. Сравнението е немислимо безъ понятието за общото.

Отъ изложеното до тукъ се вижда, че детето и възрастниятъ не идватъ до познанието на нѣщата по пѣтя, който ни се сочи отъ Цилера и всички хербартианци. А това погрѣшно гледище за познанието е основа на учението за формалнитѣ степени.

И по отношение възприемането на нагледитѣ емперичната философия, а заедно съ нея и хербартианската школа, стоятъ на лъжлива почва. Дълго време обучението бѣше слухово, догматично. Заслугата на емперизма е, че внесе нагледностъ. Наредъ съ слуховото усѣщане трѣбвало да има и зрительно усѣщане. И понеже зрителното впечатление се нарича *нагледъ* (отъ гледамъ), та и самото обучение емперизмътъ го нарече *нагледно обучение*. Зрителнитѣ възприятия сж неговата сжщностъ. Обучението предимно се насочи къмъ гледането и виждането на предметитѣ и явленията. Тая нагледностъ се сведе до голѣмото приложение на картинитѣ въ обучението и до пасивното съзерцание (наблюдение).

1) Форма и отношение, стр. 475.

Но картината е още твърде далече от една педагогическа панацея, лъкарство за всички недъзи и нужди. Най-напред нейната сила отслабна от положението, че децата сравнително лошо разбират перспективните изображения. И поради това, че децата най-напред и най-добре схващат движущите се нъща — *Point de mouvement, point de perception* (Рибо) — много ценни и важни материали от картината тѣ не съзират и не използват. Накарайте малко дете да нарисува човѣкъ, то ще ви го нарисува само съ глава, очи, уста, рѣце и крака. Онова, което не се движи (вратъ, трупъ, уши и пр.) не е видѣно от него и затова не го отбелязва въ рисунката си. Пък и самият Хербартъ е констатиралъ тоя недостатѣкъ, защото на нѣколко мѣста въ съчиненията си твърди: „Децата добре виждагъ, но лошо наблюдаватъ“. *Обща е констатацията между новитѣ педагози, че пасивното, бездейтелното съзерцание на хербартианската школа не дава резултати.*

Ученикътъ може да има здрави сѣтива и здравъ нервнъ пѣтъ, но въ момента на наблюдението, ако неговото съзнание нѣма специална за целта нагласа и ако не е възбудено и съсредоточено вниманието му, то може да гледа и слуша, но нищо да не вижда и чува. *Освенъ здравитѣ сѣтива и нервни пѣтища, необходимо е една волева и чувствена намѣса.* Ако ученикътъ не чувствува интересъ и нѣма желание да наблюдава, т. е. не е настроенъ за наблюдение, не се постига нищо. Срещу старото схващане за нагледността на хербартианската школа съ нейнитѣ формални степени, новата педагогическа мисълъ изпѣква *активната нагледность*. Тя изисква.

1. Наблюдение не по книга, а въ самата естествена срѣда на обекта. Да се наблюдава изучаваното растение или животно тамъ, кждето то се намира и при условията, въ които то съществува. Само при такова положение обектътъ ще се представи въ детскитѣ сѣтива съ повече свои качества, цѣлостно, т. е. възприятията ще сж комплектна душевна възможность.

2. Обектътъ да действува на колкото се може повече сѣтива. Едно е впечатлението за единъ предметъ, когато е само виденъ, и друго, когато е вдиганъ, пипанъ, помирисванъ, почукванъ и дори вкусванъ. Отъ голѣмо значение е мускулното чувство и ржката. При акта на възприемането органътъ на допирнитѣ, температуралнитѣ, мускулнитѣ и двигателнитѣ усѣщания е активенъ. Тази активность сродява нагледното съ съживното и дава трудовъ характеръ на образованието, вмѣсто досегашния словесенъ такѣвъ.

Активността внася животъ въ училището, защото „животътъ е тамъ, кждето има движение“ (Рубинщайнъ). А има ли животъ, ще има и радостъ и настроение. Хербартианска-

та школа се отличаваше съ своята книжностъ и пасивностъ. Книжността и пасивността водятъ къмъ неподвижностъ, която децата считатъ за наказание. Не само въ семейството, но и въ училището това дисциплинарно срѣдство широко се използва за усмиряване на палавитѣ деца. И така, *срещу пасивността на хербартиянската школа новото училище заслужено противопостави цѣлостностъ (комплексностъ) и активностъ.*

Вънъ отъ това, учебниятъ процесъ презъ всички възрасти не може да бѣде еднакъвъ. Той се опредѣля отъ господстващитѣ интереси презъ известна възраст. А тѣ презъ различнитѣ възрасти сж различни. Експерименталната психология ни изброява следнитѣ по-главни детски интереси: сѣтивни, словесни, умствени, игрални, специални, фантастични, героични, прости абстракции, сложни обобщения, социални и пр. Интересътъ за обучението е това, което е апетита за яденето. Той е, който създава дисциплината въ класа и дисциплината на личността. Идеитѣ, които сж възприети чрезъ насилие и нежелание, сж мъртви идеи. Живи сж само онѣй идеи, които сж продуктъ на любопитство и интересъ, които сж завладени, а не натрапени. Игнорираме ли детскитѣ интереси, ние принудително ще насаждаме знанията. Принудителността винаги води къмъ насилие и дресировка. За Хербарта интересътъ е душевно преживѣвание, получено отъ надмощието на една представа надъ друга. И затова школата му не зачита детскитѣ интереси, а, следователно, и детската природа. *Учебниятъ процесъ, съгласувайки се съ детскитѣ интереси презъ различнитѣ периоди, и въ зависимостъ отъ развитието на ученицитѣ, все повече и повече трѣбва да се усложнява, докато най-после се достигне до най-вишата форма на умствената дейностъ, до абстракционитѣ процеси, които хербартиянитѣ противоестественно искатъ да наложатъ на всѣка възраст.*

Абстракциониятъ процесъ е присща форма за умствена дейностъ само презъ юношеската възраст. Да бѣде поставенъ тоя процесъ въ по-предишнитѣ периоди на детската възраст, значи да се изнасили и изопачи естественото детско развитие. Хербартиянската школа съ нейнитѣ формални степени, недѣржайки смѣтка за това условие, кара децата да учатъ това, което не искатъ и не могатъ. Резултатитѣ отъ това сж известни — знанията отъ одного ухо влизатъ, а отъ другото излизатъ. Изчезватъ като едnodневнитѣ мушици.

И така, новото училище срещу синтеза на формалнитѣ степени при хербартиянска школа противопоставя активната нагледностъ, анализата и цѣлостното обучение.

ИЗЪ ПРАКТИКАТА ЗА ПРАКТИКАТА

Професоръ Е. Колингсъ.

ОБУЧЕНИЕ ПО МЕТОДА НА ПРОЕКТИТЪ. 1)

Трудови проекти.

Проектъ на първата група: Изработка на дъска за гладене.

Изборъ на проекта. Джимъ веднажъ каза на учителката, че майка му нѣма *дъска за гладене*. Той искаше да узнае, дали ще може да изработи за майка си такава дъска, каквато Рафъ бѣ направилъ за училището. Да се направи дъска за гладене — мислѣше той — е по-лесно, отколкото да се направи *столъ за пране*, какъвто наскоро бѣ изработилъ.

— Дъската за гладене ще бѣде твърде полезна за майка ти, отговори учителката. Вѣрвамъ, че ти ще можешъ да я направишъ. Упжтвания за изпълнението на тоя проектъ ще намѣришъ въ книгата на Блекборна — „Въпроси за фермерски-тъ дърводѣлски работи“. Обърни особено внимание на рисункитъ, на отдѣлнитъ имъ части, на материала и плана, и едва следъ туй ще решишъ, дали е по твоитъ сили тая работа. Следъ това съ удоволствие ще обсъжда тоя въпросъ.

Джимъ взе една отъ книгитъ на Блекборнъ у дома си и на следния день събщи на учителката, че той може да изработи дъска за гладене споредъ упжтвенията на тая книга. Той събщи още, че обсъждалъ тоя въпросъ съ майка си и че тя много желае да се снабди съ такава дъска.

— Много ще се радвамъ, ако мога да ти помогна да изработишъ дъска за гладене, заяви учителката. На драго сърдце ще разгледамъ съ тебе плана за тая работа въ идното заседание. До тогава обсъди добре, какъвъ и колко материалъ, какви инструменти и работи сж погрѣбни, за да изработишъ дъска за гладене. Прочти по-внимателно книгата на Блекборна, разгледай училищната дъска за гладене и, ако можешъ, поговори за всичко това съ Рафъ, който тѣй сполучливо разреши тая задача.

Съставяне на плана. Въ следното заседание Джимъ и учителката се заловиха да съставятъ плана за изработката на дъската за гладене. Тѣ решиха, че трѣбва преди всичко да си уяснятъ следнитъ въпроси: 1) видъ и количество на

1) Продължение отъ кн. 2. и 3. стр. 104—124.

материала, 2) инструменти и работи, 3) похвати за изработка на дъската за гладене.

Джимъ напомни, че г-нъ Едмондсъ ще отиде на другия денъ въ Роки Комфортъ и нему може да се поръчи да купи потрѣбнитѣ материали, но той не знае, какви именно материали ще трѣбватъ.

— Състави записка или поръчка, въ която ще посочишъ, какви и колко материали ти сж потрѣбни, — го посъветва учителката. Доста гвоздеи, винтове и бои ни останаха отъ изработката на училищната дъска за гладене, затова не бива такива да се вписватъ въ поръчката. Ако е нужно, ще ти помогна и въ тая работа.

Джимъ се съгласи съ учителката, че г-нъ Едмондсъ не може да купи подходящъ материалъ безъ такава поръчка. Веднага той се залови да я състави, като проучи за тая целъ всички упжтвания на Блекборна и измѣри отдѣлнитѣ части на училищната дъска за гладене. Следъ като опредѣли и пресмѣтна количеството на материала, Джимъ връчи на учителката съставената отъ него записка, за да я разгледа и разкритикува. Следъ това написа друга, като взе подъ внимание всички упжтвания на учителката. Най после, смѣтката бѣ одобрена отъ учителката и използвана отъ г-нъ Едмондсъ при покупката на дървения материалъ

Смѣтка за боровитѣ дъски.

- 1 дъска: 1 дюймъ $\times$ 20 дюйма $\times$ 6 фута,
- 1 дъска: 1 дюймъ $\times$ 4 дюйма $\times$ 8 фута,
- 1 дъска: 2 дюйма $\times$ 2 дюйма $\times$ 6 фута,
- 1 обла летва: 1 дюймъ $\times$ 6 фута *)

Следъ като свърши съ въпроса за материала, Джимъ се спрѣ на въпроса за инструментитѣ и за работата, която трѣбва да се извърши при изработката на дъската за гладене. Той се убеди, че познава всички необходими инструменти, понеже ги е употребявалъ при изпълнението на други проекти. Той, обаче, призна, че не знае, какъ може да съедини жлитѣ, да вдълбае главичкитѣ на винтовитѣ и да набележи тригълната форма на горната частъ на дъската за гладене. За да преодолѣе тия мжноти, той се залови да обсъди отдѣлнитѣ части на работата. Броятъ, дължината, ширината, формата и разпредѣлението на различнитѣ части — всичко това бѣ подробно разгледано. Тукъ Джимъ заяви, че той сега напълно се е увѣрилъ въ възможността да изпълни своя проектъ.

— Ти, забеляза учителката, сега напълно си обмислилъ главнитѣ въпроси, които влизатъ въ твоя проектъ, и азъ съ удоволствие ще разгледамъ плана за изпълнението му.

*) Английски мѣрки за дължина: 1 ярдъ = 3 фута $\times$ 12 дюйма. 1 ярдъ = 0.9144 м.; 1 футъ = 0.3048 м.; 1 дюймъ = 0.02504 м. Б. Р.

Джимъ посвети останалата частъ отъ учебния частъ за преработка на своя планъ.

Въ следното заседание той представи на учителката списъкъ на потребнитѣ инструменти и дъски и писменъ планъ за изработката на дъската за гладене. Учителката разгледа неговия планъ и предложи нѣколко незначителни поправки: напр., да се поправятъ нѣкои правописни грѣшки, да се поставятъ правилно препинателнитѣ знаци, да се означатъ съкратено и точно различнитѣ части на дъскитѣ и т. н.

Следъ това Джимъ състави вторъ планъ, въ който вмъкна всички предложени поправки.

Тоя планъ бѣ одобренъ отъ учителката, и Джимъ го използва при изработката на дъската за гладене.

Изпълнение на плана. Следъ като приготви плана, Джимъ пристъпи къмъ изработката на дъската за гладене. Най-напредъ избра потребнитѣ инструменти, постави дъскитѣ на дърводѣлския тезгяхъ и отбеляза върху тѣхъ различнитѣ части, следъ туй изрѣза частитѣ, изглади ги съ стъклена хария и ги нареди споредъ плана.

Като работѣше, Джимъ точно изпълняваше изработения планъ. Само въ случаитѣ, когато се затрудняваше въ нѣщо, дирѣше съветитѣ на учителката и на другитѣ ученици.

Критика на завършения проектъ. Рафъ разгледа изработената дъска за гладене и обърна вниманието на Джима, че нейнитѣ крака не се сходятъ, когато се сгъва. Той забеляза още, че дъската трѣбва добре да се сгъва, за да може да се поставя настрана, когато не е потребна. Джимъ измѣри дължината на напрѣчнитѣ летви и намѣри, че една отъ летвитѣ, на която сж закрепени двата вътрешни крака, е твърде дълга. Той пресмѣтна, че е погрѣшилъ съ половинъ дюймъ въ сравнение съ дължината, посочена въ плана, но напречната летва бѣ здраво залепена, и Джимъ недоумѣваше, какъ може да я измъкне, за да я скъси съ $\frac{1}{2}$ дюймъ. Той се посъветва съ учителката. Тя измѣри напрѣчнитѣ летви на двата чифта вътрешни и външни крака и намѣри, че предположението на Джимъ е вѣрно: той е сгрѣшилъ, когато е измѣрвалъ дължината на едната летва. Джимъ забеляза, че може да поправи грѣшката, като нагрѣе туткала на спиртната лампа: така лесно ще измъкне летвата. Учителката веднага забеляза, че пламъка отъ лампата ще подпали краката и ще развали външния имъ видъ. Рафъ предложи да се изрѣже единиятъ край на летвата и да се измъкне изрѣзаната частъ съ помощта на свределъ. Джимъ помисли, че това ще разреши всички затруднения, но като измѣри летвата, която трѣбваше да изрѣже, намѣри, че тя ще стане съ $\frac{1}{4}$ дюймъ по-къса, отколкото трѣбва да бже. Той каза, че, споредъ него, единствениятъ изходъ е — да извади цѣлата летва и да направи нова. Той смѣташе, че начинътъ, предложенъ отъ

Рафъ, е най-практиченъ. Учителката забеляза, че Джимъ мисли напълно правилно и че тя самата нищо по-добро не може да измисли.

Джимъ извади старата летва и постави нова. Следъ това дъската за гладене стана годна за употребление, и всички ученици и учителката намъриха, че по нищо не отстъпва на она, изработена за училището отъ Рафъ. Като отведе на страни Рафа, Джимъ му пришепна :

— Благодаря ти! Другъ пътъ ще измървамъ дъските най-точно.

Учителката чу това и каза :

— Най-разумно е, всъкога точно да се изпълнява плана. Вървамъ, че Джимъ вече никога не ще повтори тая грѣшка.

Близки проекти. Когато изработваше дъската за гладене, Джимъ предложи и записа на таблата за записване проекти (Project Buletin Board) за понататашно разглеждане следните проекти :

а) Какъ се работи съ електрическа ютия.

б) На каква цена продава дъските за гладене г-нъ Вилиамсъ

Помагала, използвани отъ Джимъ : 2 книги по дърводѣлство.

Други проекти.

По сжщия начинъ ученицитъ отъ тая група избраха и разработиха презъ четири учебни години следните проекти :

1. Изработка на ученишка престилка.
2. Изработка на дрехи за кукла.
3. Изработка на престилка за кукла.
4. Пране на куклени дрехи.
5. Гладене на куклени дрехи.
6. Изработка на хвърчило.
7. Изработка на карнавални костюми.
8. Работа въ овощната градина.
9. Изработка на люлка за кукла
10. Изработка на кукленъ креватъ.
11. Изработка на куклено одеяло.
12. Изработка на чаршафи и възглавници за куклено легло.
13. Изработка на куклени чорапи.
14. Изработка на училищенъ пешкиръ.
15. Изработка на кжща за кукли.
16. Изработка на тетрадки за игри.
17. Изработка на тетрадки за цвѣта (хербарии).
18. Изработка на тетрадки за рисунки на птици.
19. Изработка на тетрадки за фотографии.
20. Изработка на кжщичка за птици.
21. Изработка на капанъ за питомни зайци.
22. Изработка на детски шейни.
23. Изработка на колички.

24. Изработка на ржчна количка съ едно колело.
25. Пране на училищнитъ пешкири.
26. Гладене на училищнитъ пешкири.
27. Почистване на училищнитъ площадки.
28. Садене на цвѣтя въ училищната градина.
29. Отглеждане цвѣтя въ училището.
30. Отглеждане цвѣтя у дома.
31. Почистване на зжбитъ въ училище.
32. Почистване на зжбитъ у дома.
33. Измиване на ржцетъ преди училищната закуска.
34. Измиване на лицето преди училищната закуска.
35. Изработка на клетка за катерица.
36. Изработка на училищни носни кърпи.
37. Изработка на училищни трапезни кърпи (салфетки).
38. Изработка на закачалки за горни дрехи.
39. Изработка на етажерка за книги.
40. Изработка на етажерка за четки и гребени.
41. Варене на какао за училищна закуска.
42. Печене на ябълки за училищна закуска.
43. Печене на картофи за училищна закуска.
44. Готвене на картофена супа за училищна закуска.
45. Миене на кухненски съдове и трапезни прибори.
46. Почистване на училищнитъ покжщнини.
47. Готвене на чорба отъ зеленчуци за училищна закуска.
48. Готвене на бобена чорба за училищна закуска.
49. Приготвяне на хлѣбенъ пудингъ за училищна закуска.
50. Съставяне списъкъ на ястия за дома и училището.
51. Пране и гладене на училищнитъ трапезни кърпи (салфетки).
52. Пране и гладене на училищнитъ пешкири.
53. Готвене на варена риба съ картофи за училищна закуска.
54. Печене на сладкиши за вечеринки.
55. Приготвяне на сладоледъ за вечеринки.
56. Варене или печене на царевични зърна за вечеринки.
57. Приготвяне на лимонада и гроздовъ сокъ за вечеринки.
58. Консервиране на домати по студентъ начинъ.
59. Приготвяне на царевична каша (качамакъ) за вечеринки.
60. Готвяне доматена чорба за училищна закуска.
61. Събиране на горски лѣшници.
62. Събиране на чинкапинси (видъ американски орѣхи)
63. Почистване на обувки.
64. Кърпене на дрехи.
65. Изработка на кошничка за цвѣтя.
66. Изследване на житнитъ семена.
67. Изработка на лепливи хартии за мухи.
68. Изработка на мухоловки.

69. Изработка на куклени сждове отъ глина.
70. Изработка на игленикъ.
71. Писане поздравителни писма за праздници.
72. Изработка на костюми за праздника на веселия старецъ Санта Клаусъ (американски „Кукеровъ-денъ“).
73. Боядисване на великденски яйца.
74. Изработка на куклена качулка.
75. Изработка на куклена шапка.
76. Изработка на кошници отъ тръстика.
77. Изработка на кутии за вратовръзки.
78. Изработка на шахматна дъска.
79. Изработка на дъска за играта „Лисица и гжска“.
80. Изработка на гардеробче за куклени дрехи.
81. Изработка на кукли.
82. Събиране на сѣно въ училищната ливада.
83. Украсяване на учебната стая за праздници.
84. Проектъ за развъждане на пилета.
85. Проектъ за отглеждане на царевици.
86. Проектъ за отглеждане на картофи.*)
87. Проектъ за отглеждане на фасъци.*)
88. Проектъ за отглеждане на пжтеши.*)
89. Проектъ за развъждане на свини.*)

Проектъ на втората група: Варене на какао за училищна закуска.

Изборъ на какао за училищна закуска. При едно съвещание на тая група, когато се обсъждаше въпроса, какъвъ проектъ да се разработи. Джорджъ събщи, че г-нъ Вилиамсъ (мѣстенъ търговецъ) му далъ сутринята едно пробно пакетче какао, за да го опита съ другаритѣ си въ училището. Той искаше да знае, дали може да свари и да поднесе на ученицитѣ какао, понеже г-нъ Вилиамсъ му обещалъ, ако това стане, да му даде още нѣколко пробни пакетчета.

Лета пожела да узнае, дали какаото е здрава храна. Тя мислѣше, че то е нѣщо като кафе и че децата не трѣбва да го пиятъ.

Гресъ прочела въ една отъ своитѣ книжки, че какаото е здрава храна, защото съдържа млѣко и захаръ, но смѣтала, че училищната закуска съ какао ще струва твърде скъпо. Тя попита Джорджа, дали не знае, колко ще струва чашка какао.

— Навѣрно, не ще струва скъпо, каза Джорджъ, защото г-нъ Вилиамсъ раздава такива пробни пакети на всички, които отиватъ въ дюкяна му. Той ми обеща да ми даде още. Мисля, че всички ученици могатъ да донесатъ млѣко и захаръ отъ дома си и да приготвятъ какао за всички безъ особени

*) Изпълнени у дома подъ надзора на училището.

извънредни разходи. Съмнявамъ се само въ едно: дали ще можемъ да приготвимъ какао въ училището.

Когато обсъждаха този и нѣколко други въпроси, учителката предложи на ученицитѣ да направятъ нѣколко справки по въпроситѣ, които ги интересуватъ, и едва следъ това, въ идното заседание, да решатъ, дали могатъ да приготвятъ какао за цѣлото училище. Въпроситѣ, които предварително трѣбваше да бждатъ разгледани, бѣха следнитѣ: а) здрава храна ли е какаото, б) скжпа храна ли е, в) може ли да се приготи въ училището.

При следното съвещание Беси прочете статия за какаото отъ една справъчна книга. Въ нея се казваше, че то е здрава храна, приготвена отъ млѣко, захаръ, вода и какао, и се препоръчваше да се употребява вмѣсто кафе. Подчертаваше се сжщо, че млѣкото и захаръта, които влизатъ въ състава на това питие, сж извънредно полезни храни.

— Мама казва, съобщи Гресъ, че какаото, както и прѣсното млѣко, е едно отъ най-полезнитѣ пития. Мнозина го пиятъ у дома си.

— Какаото не е скжпо, добави Оналъ. Г-нъ Вилиамсъ ми каза, че единъ голѣмъ пакетъ струва само 10 цента. Мисля, че ние всички ще можемъ да донесемъ млѣко и захаръ отъ дома си. Щомъ г-нъ Вилиамсъ е обещалъ, че ще ни даде още нѣколко пробни пакета, ние ще можемъ да приготвимъ какао за цѣлото училище безъ особени извънредни разходи.

Люси се съгласи, че това е напълно възможно.

— Азъ намѣрихъ, каза тя, въ една готварска книга рецепта за какао. То се приготвя много по-лесно отъ супитѣ, които готвихме преди нѣколко дни. Ние имаме всичко необходимо за приготвяне на какао. Много ми се иска азъ да го приготвя, защото никога не съмъ пила отъ това питие.

Въ края на тая беседа ученицитѣ рѣшиха, че какаото е здрава и евтина храна и че е напълно възможно да го пригорватъ въ училището.

— Какви въпроси трѣбва да обсъдимъ, преди да започнемъ да приготвяме какаото? — попита учителката. Най-напредъ трѣбва да разгледаме всички главни въпроси, свързани съ тая работа, и едва следъ това трѣбва да се заловимъ за нея, забеляза тя.

Джорджъ напълно се съгласи съ учителката. Той припомни, че веднажъ сготвили лоша супа, понеже не присмѣтали, колко млѣко е потрѣбно за нея.

— Най-напредъ, каза той, трѣбва да присмѣтнемъ, какво количество отъ всѣки видъ продукти е потрѣбно, за да приготвимъ какао за цѣлото училище, но азъ недоумявамъ, какъ можемъ да направимъ това.

— Ние можемъ, забеляза Лета, да постжпимъ точно

тъй, както постъпихме, когато готвихме супи: ще видимъ най-напредъ, какво количество какао за всѣка чаша е опредѣлено въ рецептата, а следъ туй ще присмѣтнемъ, какво количество е потребно за цѣлото училище.

Джорджъ се съгласи съ Лета, че това е напълно възможно. Учителката забеляза, че по-добъръ начинъ не може даже да се измисли.

— Най-важното е, каза Гресъ, да се узнае, какъ се приготвя това питие. Нѣмамъ никакво понятие за това и не мога да разбера рецептата, прочетена отъ Люси.

— Трѣбва да се уясни, забеляза Алфредъ, какви сждове сж потребни. Не е ли потребно. напр., джезве?

Тукъ въ разговора се намѣси учителката. Тя искаше да узнае, не е ли по-добре да се разгледатъ най-напредъ всички засегнати въпроси. Не може, споредъ нея, да се приготи какаото, ако не сж уяснени всички тия въпроси.

— Нашитѣ разсждения, добави тя, ще се въртятъ около следнитѣ точки:

- 1) сждове, потребни за приготвяне на какаото,
- 2) видъ и количество на материалитѣ,
- 3) начинъ на приготвянето.

— Добре е, забеляза Джорджъ, нѣкои ученици да проучатъ начина за приготвяне на какаото, а други — въпроса за сждоветѣ, и после да запознаятъ всички ученици съ това. Ние постъпихме така, когато варихме бобена чорба.

— Не мога, каза Оналъ, да се заема съ проучването на всички тия въпроси, понеже съмъ твърде много занятъ въ единъ комитетъ за въпроси по хигиената.

Учителката се съгласи съ Джорджъ и обясни, че тя не иска, всѣки ученикъ да се заеме съ тия проучвания, а желае само да обърне вниманието на ученицитѣ върху необходимостта да проучатъ най-напредъ главнитѣ въпроси и едва следъ туй да се пристъпи къмъ работа.

Алфредъ предложи да се назначи комитетъ за проучване на всѣки отъ въпроситѣ, повдигнати отъ учителката. Тоя комитетъ трѣбва да докладва резултатитѣ отъ своитѣ проучвания предъ цѣлата група.

Лета се присѣдини къмъ предложението на Алфреда и пожела да узнае, колко деца ще се присѣдинятъ къмъ тоя планъ. При гласуването повечето деца поискаха, председателтъ на групата да назначи комитетъ. Алфредъ, председателтъ на групата, веднага назначи искания комитетъ:

- а) сждове — Беси и Гресъ;
- б) продукти — Джорджъ и Люси;
- в) начинъ на приготвяне — Оналъ и Лета.

На другия денъ комитетътъ докладва на групата резултатитѣ отъ своитѣ изследвания. Следъ като разгледа доклада и внесе въ него нѣкои поправки, групата го одобри и се

залови да изпълни плана. Решено бѣ, Джорджъ да достави отъ г-нъ Вилиамъ нѣколко пробни пакета съ какао. Гресъ, Алфредъ, Оналъ и Беси се сговориха да донесатъ отъ дома си по четвъртъ галонъ*) прѣсно млѣко. Всѣки ученикъ заяви, че ще донесе въ трапезарията по лъжица захаръ.

Изпълнение на плана. Следъ като съставиха плана за приготвяне на какао, ученицитѣ възложиха на отдѣлни членове отъ групата да изпълнятъ различнитѣ части на тая работа. Люси предложи, Джорджъ да достави какао, понеже той вече е преговарялъ за това съ г-нъ Вилиамъ. Гресъ предложи, Оналъ и Люси да го сварятъ, понеже тѣ грижливо сж проучили начина за приготвянето му и ще изпълнятъ тая работа много по-добре отъ другитѣ.

По предложение на Джорджа, раздаването на какао бѣ възложено на Алфредъ и Беси. Люси заяви, че тя ще измие сѣдoветѣ, ако нѣкои се съгласи да ѝ помогне. Гресъ забеляза, че тя охотно ще извърши тая работа, както и всѣка друга, и се съгласи да помогне на Люси. На края ученицитѣ възложиха на следнитѣ членове на групата да приготвятъ и раздадатъ какао:

- а) варене — Оналъ и Лета,
- б) доставка на продукти — Джорджъ,
- в) прислужници — Алфредъ и Беси,
- г) миене на сѣдoветѣ — Люси и Гресъ.

Планътъ бѣ изпълненъ напълно успѣшно. Пригответи и раздадени бѣха за училищна закуска 62 чашки какао. Презъ време на закуската ученицитѣ и учителката водѣха (споредъ обичая) неофициална беседа, която се въртѣше главно около какао.

Тѣ обсъждаха следнитѣ въпроси:

- а) отъ де г-нъ Вилиамъ достая своето какао,
- б) каква е разликата между какао и кафето,
- в) какъ се приготвя какао на прахъ,
- г) какъ расте какао,
- д) защо се смѣта, че какао е полезна храна,
- е) трѣбва ли да употребяватъ какао вмѣсто кафе у дома си,
- ж) де расте какао,
- з) защо ние не отглеждаме какао.

Близки проекти. Когато проучваха, какъ се приготвя какао, ученицитѣ предложиха и избраха още следнитѣ проекти:

- а) какъ се произвежда какао,
- б) де и какъ расте какао,
- в) растение какао (картини)

*) Мѣрка за течности въ Съединенитѣ щати. 1 галонъ = 3·7852 л.
четвъртъ галонъ = 94 сл. Б. Р.

г) изписване образци отъ какао отъ дружеството „Валтеръ Браунъ“ въ Бостонъ.

Помагала, използвани отъ ученицитѣ при разработката на тоя проектъ: 6 книги по домакинство и хигиена, картини на растението какао, образци отъ какао, литература отъ Дружеството „Валтеръ Браунъ“ въ Бостонъ.

(Следва: „Проекти за игри“.

Ат. Чешмеджиевъ—Станимака.

СЕДМИЦА НА СНѢГА.

(Цѣлостно обучение въ I отдѣл.)

1. Предметно учение.

Съмна се Снѣгъ е покрилъ земята, покривитѣ на кжшитѣ, клончетата на дърветата. И още вали. Сѣкашъ магьосникъ е хвърлил бѣли покривки върху цѣлото поле и навсѣкжде. Колко е красиво, колко чисто, колко свежо!

Каква омайна премѣна на природата! . . .

Бѣли пеперудки падатъ отъ небето, волно хвъркатъ и кацатъ. Каква тишина! Нѣкжде далечъ се обажда куче. Сегисъ-тогисъ се чува скрибуцане на гиранъ. По улицитѣ не се виждатъ хора. Всѣки се сгушилъ при печката и огнището на топло. Подъ стрѣхата се свило и зъзне врабче. Картина, която само Дѣдо Мразъ може да нарисува . . .

Унесенъ въ мисли върху живота на хората презъ зимата и за първия снѣгъ, носителъ на радости и скърби, неусѣтно се намѣрихъ въ училищния дворъ.

Деца на групички, сгушени, посипани съ снѣжинки, съ зачервени бузички, живо сподѣлятъ впечатленията си за настѣпилата промѣна. Щомъ ме видѣха, бързо ме заобиколиха и зачуруликаха:

— Учителю, снѣгъ, снѣгъ, снѣгъ, снѣгъ! У дома цѣлиятъ ни дворъ е бѣлъ! . . . Всичко е побѣлѣло! . . .

— Нека да играемъ съ снѣжни топки, учителю, нека да отидемъ на полето!

— Хайде, учителю, хайде да отидемъ! . . .

Да, животътъ, животътъ ги вика. Тѣ търсятъ живота, бѣгатъ отъ задушната стая и отиватъ тамъ, въ природата, да дишатъ чистия въздухъ, да играятъ и се радватъ до насита.

Решено! Тамъ ще отидемъ всички, защото тѣ го искатъ.

— Добре, деца, ще отидемъ да се разходимъ и да се порадваме на хубавитѣ снѣжинки. Каква радость, какво доволство! Какви мили спомени буди у всички ни първиятъ снѣгъ, източникъ на игри, пѣсни, избликъ на чувства . . . и на сълзи! . . .

Съ дружно „ура“ и съ пѣсни тръгнахме за полето.

Разработка въ училището. — Кжде ходихме миналия частъ, деца? — На разходка да посрещнемъ снѣга, учителю. — Кой донесе тази бѣла премѣна? — Дѣдо Мразъ. — Добъръ ли е дѣдо Мразъ, деца? Защо? — Той ни донесе радости. Донесе на земята бѣла премѣна. Той хвърли топла завивка на нивитѣ. Затрупа зрънцата да не измръзнатъ отъ голѣмия студъ. Донесе ни пързалки, игри съ снѣжни топки, човѣци отъ снѣгъ.

— Обичате ли снѣгътъ, деца? — Защо го обичате?

— Какво е времето вънъ? — Студено. Вали снѣгъ. По стрѣхитѣ сж накачени ледени висулки . . .

— Ами въ стаята? — Тукъ топло. Печката гори. Прозорцитѣ сж затворени . . .

— Лѣтось имаше ли печки? Нѣмаше, защото бѣше топло. Сега е студено, дойде зимата.

— Какъ казватъ още хората на зимата? — Наричатъ я Баба Зима. — По какво познахме, че е дошла Баба Зима? — По снѣга, по студа, учителю. Вънъ вали много снѣгъ. — Дѣдо Мразъ и Баба Зима живѣятъ на високи планини, учителю, и отъ тамъ носятъ снѣгъ и студъ.

— Ами отъ кога е този снѣгъ? Снощи имаше ли снѣгъ? — Нѣмаше, учителю. Като станахъ тази сутринъ, мама ми каза, че вънъ е побѣлѣло. Тати ми донесе една голѣма топка отъ снѣгъ. Като станахъ, азъ се зачудихъ, учителю, кога свари да натрупа толкова снѣгъ.

— Кажи ми, Невѣнке, какъ посрещна ти Баба Зима? — Снощи си легнахъ рано. Нѣмаше снѣгъ. Като се събудихъ тази сутринъ, усѣтихъ студъ и вънъ ми се видѣ, че е много свѣтло. Отворихъ пердето. Божичко, колко хубаво — навсѣкжде бѣло и вали ли, вали!

— Значи, зарадвахте се на снѣга? — Ами на полето хубаво ли бѣше? Какво правихме тамъ? — Правихме си топки и се замѣряхме съ тѣхъ. Петко и Кунчо легнаха въ снѣга. Посрещнахме Баба Зима и Дѣдо Мразъ съ пѣсни.

Общо схващане. Снощи легнахме рано. Баба Зима и Дѣдо Мразъ дошли и посипали съ снѣгъ полето, дърветата и покривитѣ на кжщитѣ. Като станахме, ние видѣхме снѣга, и отидохме на полето да ги посрещнемъ. Казахме имъ: „Добре дошли, добре дошли, дѣдо Мразе и бабо Зимо!“ Направихме си топки отъ снѣгъ, тичахме, играхме, пѣхме и се върнахме въ училището.

Урокътъ ще се разкаже единично и ще се изкаже хорово отъ всички деца.

— Деца, слушайте ме сега, какво ще кажа на хубавия снѣгъ, когото вие тѣй много обичате :

1. Трупай, трупай,
Снѣжко бѣлъ !
Ти ме правишъ
Бодъръ, смѣлъ !	3. Бузичкиѣ
Съ цвѣтъ червенъ,
Боядисвашъ
Днеска менъ.
2. Съ бѣла дреха
Зная азъ,
Ниви пазишъ
Ти отъ мразъ	4. Трупай, трупай,
Снѣжко чистъ !
Рой снѣжинки
Съ цвѣтъ сребристъ !

Четене.

Откриване буквата З. Въ връзка съ урока по предмета учение и направения излетъ насочва се вниманието на децата върху думата *Зима*. Изговаря се единично и хорово отъ децата нѣколко пжти. Задава се целта: „Ще се научимъ да четемъ и пишемъ думичката „Зима“. Учителътъ поканва децата да наредятъ думата съ печатни букви. Всички редятъ съ своитѣ буквички и единъ ученикъ — вѣнъ на читалото съ голѣмитѣ букви.

Прочита се наредената дума отъ нѣколко деца и хорово отъ всички. Пристѣпя се къмъ писането на думата. Едно дете се опитва да я напише, но се установява, че не знаеъ буквата З — следва анализъ на думата на съставнитѣ ѝ срички и гласове. Това става съ помощта на нареденитѣ печатни букви. Учителътъ открива новиятъ белегъ. Написва го нѣколко пжти красиво на дъската. Пишатъ го деца на дъската и се води изчерпателна беседа върху техниката за писането на новата буква. Пише се още отъ нѣколко деца и следъ обща поправка пишатъ всички буквата на тетрадките си. Прави се частична и обща поправка и се пристѣпя къмъ писане на думата — пишатъ я деца и учителятъ на дъската. Беседва се върху разпредѣлението на буквитѣ и красивото имъ писане. Всички пишатъ не тетрадките. Писане отъ учителя и четене думата *зла* съ новата думата *Зима*.

Четене въ букварчето, следъ разглеждане картинката. Четатъ тихо всички. Четатъ гласно нѣколко деца. Четатъ хорово всички по-труднитѣ за изговаряне думи. Обяснение на прочетеното отъ децата. Учителътъ прочита образцото четивото. Написва на дъската изречение съ други думи и се прочита единично и хорово.

Писане.

Преписване—полудиктовка, Статийка „Зима“. Като говоримъ за преписване, ние далечъ не разбираме механическото предаване и копиране на напечатанитѣ въ буквара или написанитѣ на дъската текстове, а преписване, съпроводено съ подробно наблюдение и анализиране писменитѣ образи на думитѣ въ изречението. Написването на думитѣ да става цѣлостно — отъ писането по срички, а още повече буква по

буква децата трѣбва да се предпазватъ най-грижливо. Като резултатъ отъ писането въ съзнанието на детето трѣбва да се складиратъ вѣрни оптически, слухови и моторни картини за думитѣ.

Съ кратка беседа се припомва за настѣпилата зима и за пързалкитѣ. Открива се образцово написаната на дѣската статийка отъ учителя. Децата я прочитатъ тихичко, гласно хорово и 2—3 деца гласно единично. Разглежда се всѣко изречение въ правописно и технично отношение, анализира се на съставнитѣ думи, а последнитѣ на срички и гласове. Пакъ се прочита статийката тихо и гласно и се пристѣпа къмъ писането на изреченията при закриване. Най-напредъ ще се напише на общитѣ и после на класнитѣ тетрадки по писане. Предварително се прочита всѣко изречение тихо, гласно хорово и единично.

Зима.

Зла зима настана. Имаме много пързалки. Смрази се и езерото. Златко и азъ се плъзгаме, но и много зъзнемъ.

Прочита се написаното отъ 2—3 деца и се извършва поправка на погрѣшно написанитѣ думи. Децата ги подчертаватъ. Беседва се върху превописа имъ и се написватъ правилно подъ текста въ тетрадката.

Смѣтане.

Прибавяне по 6.

I часъ — прибавяне: $1+6$; $2+6$; $3+6$; $4+6$.

II часъ — добавяне: $1+?=7$; $?+3=9$; $4+?=10$ и пр.

Начинъ за пресмѣтане: $2+3=5$, а $5+3=8$, или $1+6=7$, а $7+1=8$. Ще си послужимъ съ картинкитѣ на числата, съ малкитѣ рѣчни смѣталца и съ монети, а сѣщо и съ различни предмети. Децата трѣбва да схванатъ добре, че при промѣна на мѣстата на събираемитѣ сборътъ нѣма да се промѣни.

Работата започва съ кратка беседа за снѣга, пързалкитѣ, радоститѣ на децата и предстоящитѣ празници, празникътъ Нова година и подарѣцитѣ на децата.

Задаване цельта на работата и задачата: Милка и Райчо си спестявали пари, за да си купятъ за Нова година книжка съ картинки. Милка имала спестени 3 лв., а Райчо 4 лв. Баща имъ и майка имъ дали още по 3 лв. . . .

Децата повтарятъ задачата и поставятъ питането. Задачата се анализира и решава умствено отъ децата. Прибавятъ по 3: 1) $3+3=6$; $6+3=9$; $3+6=9$. 2) $4+3=7$; $7+3=10$; $4+6=10$. Следъ умственото пресмѣтане децата ще направятъ провѣрка на отдѣлнитѣ операции — на смѣталцата си и съ

монети. Следъ това ще напишатъ смѣтките на дъската и ще прочетатъ хорово и единично.

По аналогия се решаватъ и другитѣ 2 случая : $1+6=7$; $2+6=8$.

Решаватъ се за упражнение и други задачи, задавани отъ децата. Всѣко дете разсждава върху решението на задачата. Задава се дом. работа съ промѣна на събираемитѣ.

Вѣроучение.

Праздникътъ Рождество Христово. Беседа върху близкитѣ празници, които съ радостъ очакваме всички. Баба Зима ще ни зарадва и съ празника Коледа — Рождество Христово. Свободно разказване отъ децата онова, което знаятъ за Рождество Христово. Учителътъ разказва разказътъ. Схваща се и се усвоява отъ децата. Вдълбочаване въ разказа, създаване религиозно-нравствено настроение и извличане морална поука.

Моделиране и рисуване.

Снѣженъ човѣкъ. Използувахъ желанието на децата и преди занятията измоделирахме колективно на двора единъ снѣженъ човѣкъ въ естеств. голѣмина. Моделирането стана по тѣхна диктовка и съ лична работа.

Въ часъ. Децата сж още подъ впечатлението на измоделирания *снѣженъ човѣкъ*. Припомнихме си, какъ сме го направили.

Задавамъ имъ целта на работата по рисуване. Беседвахме за боичкитѣ, които ще употрѣбимъ, и за техниката на рисуването. Децата рисуватъ свободно снѣжния човѣкъ. Въ края на часа се прави изложба и се беседва върху хубавитѣ и лоши рисунки.

Мозанчно рисуване.

Снѣженъ човѣкъ. Беседа за направеното по рисуване. Анализъ на рисунката и частитѣ на моделирания снѣженъ човѣкъ.

Задаване целта на новата работа. Частитѣ на снѣжния човѣкъ се изрѣзватъ отъ бѣла хартия и се групирагъ на блокчето, като се залепятъ съ лепило.

Пѣние.

Мелодията на пѣсн. „Трупай“. Текста се заучва въ часъ по предм. учение. Първата работа на учителя ще бжде да възбуди настроение у децата. Снѣгътъ, който вали и трупа, и обещанието на учителя да научи децата да пѣятъ пѣсничката, сж залогъ за настроението. Текстътъ ще се издекламира отъ 1—2 деца. Учителътъ ще изпѣе 2—3 пѣти и ще изсвири мелодията. Ще се направи анализъ и на мелодията,

за да се въведатъ децата въ строя на пѣсенъта. Учителътъ пакъ ще изпѣе пѣсенъта. Заучването става цѣлостно слухово. Отдѣлни характерни мѣста отъ пѣсенъта се пѣятъ отдѣлно.

Пѣе се само първия гласъ.

Трупай.

Умѣр. бързо.

В. Мянковъ.

Гимнастика.

Подходящи упражнения по гимнастика въ връзка съ цѣлостната работа сж бой съ снѣжни топки и хоро. Учителътъ ще упжти децата, какъ да се биятъ съ топки, за да се избѣгнатъ неприятни случаи. При играта пѣятъ новата пѣсенъ.

Ат. Чешмеджиевъ — Станимака.

КРАВА И МЛЪЧНИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ.

(Цѣлостно обучение въ III отдѣления).

Естествознание.

Наблюдения. Преди урока за кравата направихме съ децата групово наблюдение на сжщата на ливадата и въ обора. Зададохъ имъ задачи за наблюдение: млѣкарницата, приготвяне на масло и сирене, хранене и отглеждане на кравата и телето. Децата иматъ специални тетрадки, въ които си записватъ характерното при наблюдението.

Разработка. Урокътъ започна съ свободна беседа за домашнитѣ животни и специално за кравата. Децата посочиха онова, което сж отбелязали за кравата, и изтъкнаха следното:

1. Тѣлото на кравата, храна и полза. Какъ кравата хваща тревата съ дългия си езикъ и какъ я кжса. По колко кжса наведнажъ? Защо кжса по много трева? (Защото тѣ-

лото ѝ е голѣмо и иска много храна). Съ помощта на що кравата познава отровнитѣ треви? (Съ голѣмитѣ си влажни ноздри). Кое помага на кравата да достига тревата? (Дългата ѝ мускулеста шия). Краката на кравата сж съ раздѣлени копита, за да може да се катери по високитѣ планински пасища.

Беседата обхвана и черепа (главата) по-подробно. Истѣкна се характерното на жбитѣ — има ли на челюститѣ си навсѣкжде жби въ сравнение съ коня и защо нѣма. Какъ пие вода? Каква храна употребява кравата: трева, сѣно, плѣва, ярма.

Докладъ отъ деца за приготвяне на храната.

Защита отъ неприятели: рога, опашка и развитѣ слухъ.

Какво дава кравата на човѣка: млѣко, месо, кожа, козина за направа на плѣстъ и кече, рога за гребени и дрѣжки на ножове, копита за туткалъ и лой за храна и сапунъ.

Схващане и надписъ.

2. Опитомяване и развъждане. Кравитѣ сж били като конетѣ диви. Живѣли сж изъ равнинитѣ и горскитѣ поляни. Човѣкътъ е ловилъ малкитѣ теленца, хранилъ ги е, и тѣ свикнали съ него. Така той ги е развъдилъ у дома си.

Докладъ отъ децата за размножаване на кравата и отглеждането на телето. Каква трѣбва да бжде хубавата крива? Кжде у насъ се развъжда и отглежда най-хубавъ добитѣкъ? — Изъ Плѣвенско и долината на Искъра.

Схващане и надписъ.

3. Кравата въ дом. стопанство. Защо хората отглеждатъ кравитѣ? Докладъ отъ опредѣлени ученици за разхода на кравата на день, на месецъ и година и прихода отъ нея въ млѣко презъ сжщото време. Какви сж грижитѣ по отглеждането ѝ? Помагатъ ли децата въ отглеждането на кравата и въ що се състои тази помощъ? Какъ прекарва времето си кравата презъ зимата — презъ деня и нощта?

4. Въ млѣкарницата. Млѣчни продукти: масло отъ сметана, отъ квасено млѣко и отъ прѣсно млѣко, прѣсно и солено масло, 'масло за закуска и т. н. Сметана — рѣдка и пресована. Сирене — садовско, софийско, швейцарско. Извара.

5. Опити въ училището. Добиване на масло чрезъ биене на прѣсно млѣко и квасено млѣко въ буталки. Приготвяне на квасено млѣко и сирене. Извара отъ прѣсно млѣко и мжтеница.

Въ какъвъ видъ се употребяватъ въ храната сметаната, изварата (въ баница), маслото и др.? Кой особено се нуждае отъ хубаво масло и сметана. Кжде, кой и какъ продава млѣко? Защо се носи въ болницитѣ, яслигѣ, въ домоветѣ и др.? Кооперативни млѣкарници и ролята имъ въ живота на хората. Млѣкото и маслото като продукти отъ първа необходимостъ

Схващане и надписъ.

6. Рекапитоляция: Преповторение по надписитѣ на дѣската.

7. Упражнения:

Епизоди и случки за кравата разказвани свободно отъ децата.

Прочитане нѣкои разказъ отъ децата изъ детски списания. Материалътъ ще се вземе въ 2 учебни часа.

По дадена поржчка за наблюдение децата изучаватъ и волътъ, като изгъкнатъ приликата и различието му отъ кравата. Изучаването му става заедно съ кравата.

Смѣтане,

Съставяне задачи отъ децата: покупка и продажба на масло, млѣко, извара, месо, рога, лой и т. н. Приготвя се специаленъ ценоразписъ, отъ който всѣко дете си има по единъ преписъ. Задачитѣ обхващатъ действията събиране, изваждане и умножение. Тѣ се групиратъ по предметни области: въ млѣкарницата, въ стопанството (купуване на сѣно, плѣва, ярма и пр. храна за кравитѣ), въ болницата, въ детскитѣ ясли и т. н. Децата докладватъ задачитѣ си и решението имъ. Типичнитѣ задачи се решаватъ самостоятелно отъ цѣлото отдѣление и следъ това се разглеждатъ и поправятъ решенията.

Разказни упражнения.

Децата разказватъ за свонтѣ наблюдения надъ кравитѣ, въ млѣкарницата, въ обора, на ливадата и т. н. Всѣки разказъ се поправя и допълва. Разказва се и ученото за кравата. Подготовка за свободни съчинения и стилни упражнения.

Писане.

Свободно изложение на наблюденията. Колективни упражнения — описание за кравата. Стилно упражнение.

Домашна работа по зададена тема съ илюстриране сценка отъ преживѣното.

Четене.

Разработка на четивото „Първа оранъ“ отъ читанката за III отдѣление на Ив. Самарджиевъ. Следъ урока по естествознание на децата е зададена домашна работа да разгледаатъ четивото. Учителътъ пропитва прочетеното чрезъ свободенъ разказъ отъ 2—3 деца. Прочитатъ четивото всички тихичко, за да обяснятъ непознатитѣ думи и съдържанието му. Изгъкватъ се картинкитѣ следъ повтoрно тихо прочитане. Четене гласно по картинки. Четене цѣлото четивото отъ 1—2 деца.

Въ втория частъ четивото ще се разработи и откъмъ техника. Тогава ще се драматизира същото. Учителятъ ще прочете четивото образцово при затворени и отворени читанки. Беседа върху четенето на учителя-модуляция и интонация. Четене отъ ученицитѣ.

Рисуване.

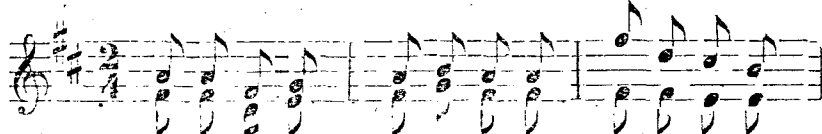
При свободна беседа върху прочетеното четиво децата изгъватъ още веднажъ картинкитѣ. Избиратъ си картинка за рисуване и изнасятъ нѣкои характерни особености върху илюстрирането ѝ. Беседата обхваща цѣлата рисунка и главно разпредѣлението на фигуритѣ въ сжщата и боитѣ, които ще се употребяватъ. Рисуватъ свободно на блокчетата си. Учителятъ наблюдава и обръща вниманието на децата върху нѣкои характерни грѣшки. Прави се и обща поправка чрезъ изложба и беседа съ децата. Рисунката се рисува и втори пжтъ. Рисува и учителятъ, за да покаже нѣкои технически особености при работата.

Пѣнне.

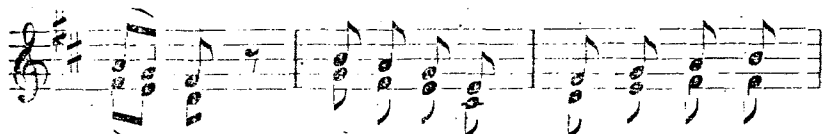
Хайде Сивчо, хайде Бѣлчо!

Маршъ.

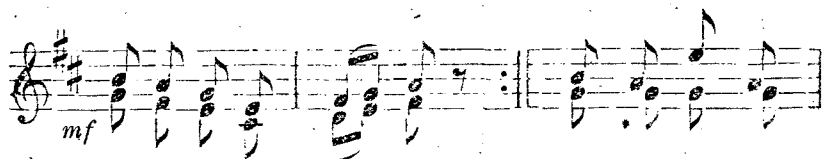
Ст. Чолаковъ.

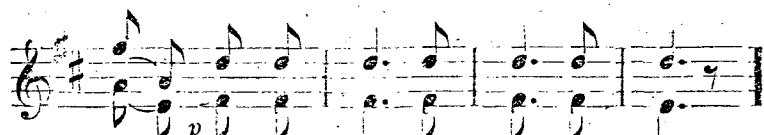
Хай-де Сивчо, хай де Бѣлчо бър-зо да о-

ре-ме по-ле-то е не-съ-е-но

ха, до-де е вре-ме ха, до-де е

вре-ме! Дий, дий, во-лов-ци, дий!

- 2 Да бързаме вече, другари; 3. Хайде Сивчо, хайде Бълчо
 Нива да разриемъ, Малко ни остава,
 Та зрънцата въ топла пазва После съ сѣно миризливо
 Ние да зариемъ. Азъ ще ви нахраня.
 Дий, дий, воловци, дий! Дий, дии, воловци, дий!

Пѣсничката се заучва по слухъ. Изпѣва се и се изсвирва отъ учителя. Когато децата започнатъ да подражаватъ, учителятъ се спира на нѣкои по-трудни интервали. Следъ това графира мелодията, за да посочи на децата последователния вървежъ на низкитѣ и високи тонове въ нея. Ако сж упражнени съ тоновата стълбица, заучването става по нея.

Ако текста не се знае предварително, ще се открие съ мелодията.

Петъръ Ат. Бумовъ — гр. Габрово.

МАМА.

(Съчинение въ II класъ).

Имахме четене въ II класъ. Разработихъ стихотворението „Майка“ отъ Багряна.*)

Следъ това го наизустихме. Въ часа по писане правихме съчинение „Мама“.

Деца, защо жена е написала това хубаво стихотворение?

— Тя имала дете. То се разболѣло, малко останало докато умрѣ, но оздравѣло. Следъ това тя написала това стихотворение.

— Само тази ли майка се грижи за детето си?

— Всѣка майка се грижи за децата си. Тя денонощно мисли за тѣхъ, храни ги, облича ги, възпитава ги и т. н. А когато стане нужда, жертвува и живота си.

— Господинъ учителю. съ мене се случи сжщото, както въ стихотворението.

— Всички искатъ да разкажатъ случки изъ своя животъ въ връзка съ този на майкитѣ си.

— Добре, деца. Сега всѣки отъ васъ ще направи съчинение за своята майка, затова ще сложимъ заглавие „Мама“.

— Какво ще напишемъ най-напредъ?

— Най-напредъ ще опишемъ външнитѣ белези: лице, очи, вежди, коса и т. н.

— После?

— После ще опишемъ, каква е по характеръ и какъ се отнася съ насъ.

— Така, много добре. Сега нека всѣки се залови на работа, като мисли само за съчинението си.

*) Вижъ „Педагогическа практика“, год. IX. кн. 2.

На края на часа събрахъ тетрадките, за дв прегледамъ работитѣ имъ.

Ето нѣколко отъ тѣхъ.

Мама

(Съчинение).

Мама е срѣдна на ръстъ. Очитѣ ѝ сж черни като тъмна нощъ. Черно-кждравата ѝ коса пада красиво върху мургавото ѝ чело. Тънкитѣ вежди красятъ още повече лицето ѝ. Мама е достигнала вече 35 години. Съ течение на времето тя се е измѣнила много. Но за менъ мама ще бжде вѣчно млада и хубава.

Въ кжщи мама се облича скромно, а когато отива на черква, тя се облича елегантно.

Добра е моята мама! Винаги е готова да се жертвува за менъ. Сутринъ, когато лежа спокойно въ кревата си, мама е вече станала и приготвила закуската. Сега още азъ разбирамъ, че безъ мама не мога да живѣя нито минута. За всичко се допитвамъ до нея, а когато нѣкой ме обиди, пакъ на нея се оплаквамъ. Когато съмъ болна, денонощно стои при леглото ми.

Мама! Колко много я обичамъ азъ!

Йовчева Пена Тотева, II б. кл.

Мама.

(Съчинение).

Моята майка е много мила. Тя има строгъ видъ, но въ сжщностъ е добра майка и домакиня. Тя обзавежда цѣлото домакинство самичка, безъ да се оплаква нѣкому, че е отрупана съ много работа. Не стига домашната ѝ работа, ами и колко грижи полага край менъ и сестричката ми!

Тя е срѣдна на ръстъ, се зеленикави очи и кестенява коса, винаги опъната и причесана гладко. Облѣклото ѝ се състои отъ скромно ушити дрехи, отъ не много скжпи платове.

Мама е много ранобудна. Всѣка сутринъ става преди насъ и щомъ приготи закуската, започва да ни буди, за да не закъснѣемъ за училище. Тя идва ту при менъ, ту пъкъ при сестричката ми. Тръгнемъ ли за училище, тя винаги ни изпраща до пжтната врата съ пожелание за добъръ успѣхъ. Когато приближи да се връщаме отъ училище, тя вече е привършила работата си въ кухнята, и съ усмивка на лице ни чака да се върнемъ. Щомъ влѣза въ кжщи, първата ѝ работа е да ме разпита за новини отъ училището, дали сж ме изпитвали и казала ли съмъ си урока.

Много е лошо, когато мама не е въ кжщи. Всички чувстваваме една пустота, работитѣ не отиватъ тѣй добре, както, когато тя е у дома: безпорядкъ, натегнатостъ въ отношенията ми къмъ сестричката; пъкъ и татко не е добре разпо-

ложенъ. Нѣма кой да ни прибере да се нахранимъ навреме. Азъ съмъ на една страна, другитъ на друга. Върне ли се обаче мама, изведнажъ всичко се промѣня, всичко трѣгва въ редъ. У дома това много рѣдко се случва, защото мама стои винаги въ кѣщи. Тя е много угрижена, когато сме болни. По цѣли нощи прекарва безъ сънъ край насъ. За всичко това ние много я обичаме.

Попова Стефанка Никифорова, II б. кл.

Мама.

(Съчинение),

Мама има сръденъ рѣстъ, заоблено лице, черни очи и вежди, бѣлъ цвѣтъ на кожата и кестенява коса. Тя е около 32-годишна. Всѣкидневното ѝ облѣкло се състои отъ сини пола и блуза, черни чорапи и жълти обуца. Празднични дни тя се облича по-хубаво.

Мама е спретната и добра домакиня. За всичко сама се грижи. Благодарение на нея всичко е въ редъ и чистота.

Азъ обичамъ много моята скѣпа майка. Тя е най-вѣрниятъ ми другаръ въ живота. Никой другъ не полага тъй много грижи за менъ, както тя. По цѣли нощи бди надъ менъ. Сутринъ става рано, изчиства дрехитъ и обувката ми, приготвя закуската и чувамъ нѣжния ѝ гласъ да ме буди, че е време за ставане. После провѣрява, дали съмъ готовъ съ уроцитъ си и ме изпраща на училище съ добри пожелания.

Връщамъ се, обѣдтъ готовъ, тя ме посрѣща засмѣна и ме обсипва съ въпроси. Тя се радва отъ сърдце, когато има, съ какво да ѝ се похваля.

Когато съмъ боленъ, мама по цѣли дни и нощи бди надъ менъ. Тя ми дава лѣкарства и се моли на Бога да ми даде здраве. Нейната любовъ е тъй силна, че тя жертвува живота си за менъ. Безъ нейната подкрѣпа не бихъ успѣлъ въ нищо.

Лошо е на този свѣтъ безъ майка.

Пайнавеловъ Рачо Петровъ, II б. кл.

Мама

(Съчинение).

Когато се връщамъ отъ училище и мина презъ китната гора, отдалече виждамъ между клонетъ на дърветата двора и бѣлата ни кѣщурка. Тамъ се мърка силуетътъ на една жена, която измита или домита двора. Черни кѣдри закриватъ лѣвата страна на лицето ѝ. Поздравявамъ я. Тя отправя погледъ срещу менъ и нѣжно ми отговаря. Кестенявитъ ѝ очи излъчватъ безкрайна кротостъ и добрина. Две дълбоки сѣнки затѣмняватъ очитъ ѝ. Младостъта ѝ отлита, но хубавата ѝ усмивка не изчезва. . .

Правилното ѝ тѣлосложение и якитъ ѝ плещи показватъ, че тя не върши, каква да е домакинска работа. Сутринъ трѣбва рано да стане и птици да нахрани, и закуски да приготви,

и да разтрѣби и измете, и дърва да си внесе, и вода да донесе, и да закърпи и ушие, и, много, много други. Понѣкога нѣкой отъ насъ се разболява. Лицето ѝ става угрижено. По цѣли нощи не спи. Лишава се отъ храна и сънь, само на болния да угоди. Въ сжщностъ тя се жертвува за насъ.

Азъ виждамъ преусилената работа на мама, но рѣдко се заемамъ да ѝ помогна.

Мама прекарва еднообразенъ, почти селски животъ. Време за разходки и развлѣчения не ѝ остава, а ако такава ѝ се отдаде, използва го въ четене на книги. Нѣкой пжтъ преуморяването ѝ докарва на легло. Тогава настава бъркотия въ кжши. Азъ трѣбва да дигамъ, да слагамъ, да разтрѣбвамъ. Става ми мжчно и криво, иде ми да заплача. . . Но на мама скоро и минава, и работитѣ си трѣгватъ пакъ въ редъ. Още въ ранни зори тя е на кракъ и започва ежедневноната си работа.

Влайкова Кина Колева, II б. кл.

Вториятъ часъ правимъ поправка. Показвамъ на дѣската грѣшкитѣ, направени отъ най-много ученици, следъ това другитѣ. Раздавамъ тетрадитѣ и казвамъ на 2 ученици, които сж направили слаби работи, да прочетатъ съчиненията си. Другитѣ ученици слушатъ, а следъ това сами критикуватъ добритѣ и лошитѣ страни на съчинението. Следъ това прочитаме съчиненията на Йовчева Пена, Попова Стефанки, Пайнавеловъ Рачо и Влайкова Кина.

Всички намиратъ тѣзи съчинения за най-хубави, а особено това на Влайкова Кина.

КОЛЕДАРСКИ ПЪСНИ.

Коледна премѣна.

Живо.

Ал. Кръстевъ

Похва- ли се мал-ко де- те, ой Ко-

ле- до, мой Ко - ле- до!

Че е дете най-хубаво, Отъ брата му - отъ месеца,
 Най-хубаво, най-гиздаво, — Отъ сестрички отъ звездички!
 По-хубаво отъ слънцето. Пре'блѣкло се, премѣнило
 По-гиздаво отъ брата му, И грѣйнало като слънце :

Едно слънце на небето,
 Друго слънце на земята,

Дора Габе — Пенева.

Богъ се роди.

Весело.

Ал. Кръстевъ.

Богъ се ро-ди, Ко-ла-до-ле,
 Ста-не-ни-не, го-спо-ди-не,
 сно-щи вечеръ по ве-че-ря,
 те-бе пѣмъ, Бо-га славимъ.

Отъ Бога ти много здраве :
 Колко листе въвъ гората,
 Колко пѣсъкъ по морето,
 Колко билки по полето —
 Толкозъ здраве въ тази кѣща.

Коледари.

Бързо.

Ал. Кръстевъ.

Низъ по се-ло скупомъ кадятъ кит-ни

мла- ди ко- ле- да- ри *p* си ро- ма- си
и на спро-ти

и бо- ля- ри с'бла го ве сте да спо
праздникъ честни да имъ пѣ ятъ дра ги

хо дятъ
пѣс- ни.

Начело имъ станеника, —
Той ги реди, той ги води:
Не току-така насгоди,
А кждето е прилика
И кждето подобава,
Съ пѣсни да се слави слава!

Пенчо П. Славейковъ.

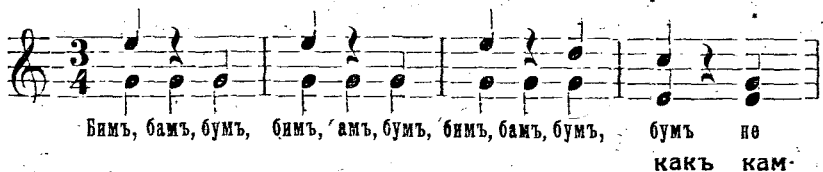
Коледни камбани.

(Изъ оперета „Коледна нощъ“)

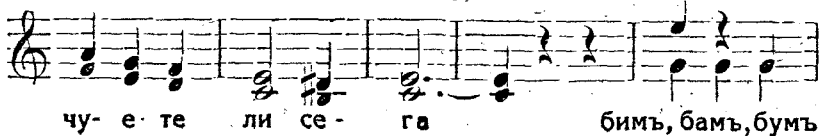
Валсъ

Б. Тотовъ

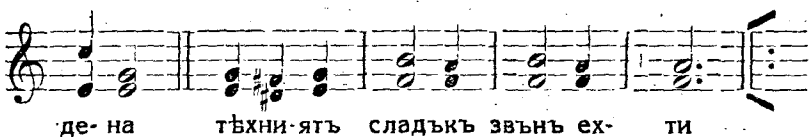
Бимъ бамъ бумъ, бамъ бимъ, б мъ бумъ

Бимъ, бамъ, бумъ, бимъ, амъ, бумъ, бимъ, бамъ, бумъ, бумъ не
какъ кам-

чу- е те ли се- га бимъ, бамъ, бумъ

Баба Зима.

Весело-бързо.

Панайотъ Бояровъ

Музикална нотация за първия ред на песента. Състои от две гласни части, изписани на петлинии в тонален ключ с един диз (F#) и 2/4 такт. Мелодията е проста, с много повторения на ноти.

Ри су- вач-ка е по-зна-та в'мигъ бѣлсва
Бѣ-ли крехки ку-ра-бе-та тя на-кич ва

Музикална нотация за втория ред на песента. Състои от две гласни части, изписани на петлинии в тонален ключ с един диз (F#) и 2/4 такт. Мелодията е проста, с много повторения на ноти.

тя зе-мя-та,
по дърве-та.

И зидарство тя разбира —
Чудни мостове простира;
Бърже тя ноще ги прави
И какви сж—чудо здрави!..

Градинарка й Баба Зима
И цвѣтя красиви има:
Тя ноще ги разцвѣтява
И прозорци украсява.

Безименко.

Дѣдо Мразъ.

Бързо.

Беню Тотева

Музикална нотация за третия ред на песента. Състои от две гласни части, изписани на петлинии в тонален ключ с един диз (F#) и 3/4 такт. Мелодията е проста, с много повторения на ноти.

Разлю-ти се дѣ до Мразы! Че подрипна и завчасъ

по-бавно.

Музикална нотация за четвъртия ред на песента. Състои от две гласни части, изписани на петлинии в тонален ключ с един диз (F#) и 3/4 такт. Мелодията е проста, с много повторения на ноти.

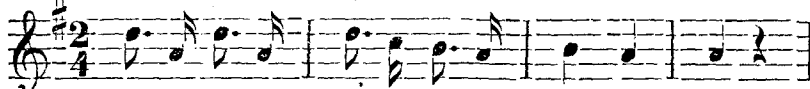
Вредъ во-да-та подле-ди, Дърве-са-та заскре-жи.

2. „Не луги се, дѣдо Мразъ!
Не видишь ли, че у насъ
Буенъ огънь вечъ гори?
Зло не можешъ намъ стори.
3. Не луги се, дѣдо Мразъ!
Съжали се въ тоя часъ,
Не забравяй, че навънъ
Има хора безъ огънь“.

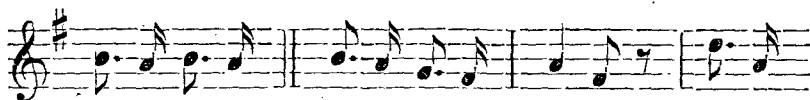
СНѢЖИНКИ

Много бързо

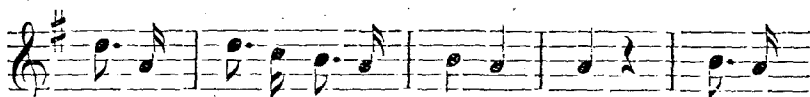
Ив. Захариев

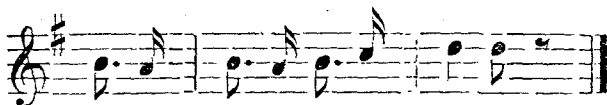
Отъ не- бе- то кол-ко много бѣ- ли

идзатъ днесъ кра- си- ви-тъ снѣ- жин-ки, ахъ, тѣй

мно-го мно-го сж вър- бѣ- ли а сж

о- ще тол-ко-ва мѣ- нин-ки.

Тичатъ неуморно отъ небето
И се надпреварватъ като луди.
Вече колко бѣло е полето
Отъ тѣзъ чудно бѣли пеперуди!

Тукъ надъ кжщата и тамъ надъ двора,
Докждето стигатъ ти очитѣ,
Хей снѣжинки малки, безъ умора
Какъ безгрижно, тихичко летите!

Кети Женцеръ.

СВОБОДНИ ДЕТСКИ ИГРИ.

Тупни - грѣбъ.

Мѣсто: Салонъ или игрище.

Брой на играчитѣ: 10 до 25.

Помагала: Кърпа съ вжзелъ или мека топка въ малка мрежа.

Нареждане. Всички играчи, съ изключения на единъ, се залавятъ за ржце и образуватъ кржгъ. Свободниятъ играчъ застава вънъ отъ кржга.

Ходъ на играта, правила. Свободниятъ играчъ тича около кръга и удря леко съ ржка по гърба едното отъ играчитъ. Ударениятъ веднага започва да тича около кръга по посока, обратна на она, по която тича първиятъ бѣгачъ. Дватамата се стремятъ да заематъ въ редицата свободното мѣсто на ударения играчъ. Който успѣе, веднага се залавя за ржцетъ на съседигъ си. Победениятъ продължава играта.

Когато се срещнатъ, бѣгачитъ трѣбва да се отклоняватъ надѣсно, за да не се сблъскватъ.

Грѣшки : 1. Да се срѣщатъ, безъ да спазватъ правилото.

2. Да се удрятъ твърде често едни и сѣщи играчи.

Варианти. 1. Бѣгачитъ се поздравятъ два или три пѣти, когато се срѣщатъ, или си подаватъ лѣвитъ ржце и се завъртватъ на мѣсто.

2. Бѣгачтъ държи кърпа съ вжзелъ на края (или мека топка въ мрежа) и удра съ нея играча, когото си е избралъ. Следъ това пуска кърпата на земята. Дватамата бѣгачи тичатъ около кръга. Който успѣе пръвъ да вдигне кърпата, е победителъ. Той продължава играта.

Събиране на кръгчета.

Мѣсто : Салонъ или игрище.

Брой на играчитъ : 12 до 25.

Помагала : Нечетно число металически кръгчета, изрѣзани отъ тенекия или станьоля.*)

Нареждане. Играчитъ се залавятъ за ржце, образуватъ кръгъ и се преброяватъ. Единъ отъ играчитъ е ржководителъ на играта. Той застава въ срѣдата на кръга и държи въ ржцетъ си кръгчетата.

Ходъ на играта, правила. Ржководителътъ извиква двама играчи, чиито номера следватъ единъ следъ другъ, напр. 9 и 10. Тѣ започватъ да тичатъ въ противоположни посоки около кръга. Презъ това време ржководителътъ хвърля кръгчетата въ въздуха така, че, като падатъ, да се разпредѣлятъ равномерно изъ цѣлия кръгъ. Когато бѣгачитъ обикалятъ кръга, тѣ трѣбва да ги събиратъ. Който събере най-много кръгчета, той печели.

Ржководителътъ може, вмѣсто да хвърля кръгчетата, да ги нареди въ кръга или пъкъ да измисли други комбинации, които ще изненадатъ играчитъ.

Състезание на две редици.

Мѣсто : Салонъ или игрище.

Брой на играчитъ : 8 до 20.

Нареждане : Играчитъ се нареждатъ въ две тилни ре-

*) Могатъ да се употребятъ шикалки, орѣхи, стѣклени топки и др. т. Б. Р.

дици, отдалечени една от друга най-малко на четири крачки. Следъ това въ всѣка редица се преброяватъ. Ржководителъ на играта е единъ отъ края на редицитѣ.

Ходъ на играта, правила. Ржководителътъ вика, напр.: „Номера 2“. Въ сѣция мигъ играчитѣ № 2 започватъ да тичатъ между дветѣ редици, заобикалятъ отвънъ своята колона и се връщатъ на мѣстата си. Който пръвъ пристигне, печели и за редицата се отбелязва една точка. Играта трае презъ определено време, напр., петъ минути. Следъ това ржководителътъ брои точкитѣ, и редицата, която има най-много такива, печели.

Състезание на четири редици.

Мѣсто: Салонъ или игрище.

Брой на играчитѣ: 20 до 40.

Нареждане. Играчитѣ се нареждатъ въ четири тилни редици, отдалечени една от друга на две крачки. Въ всѣка редица тѣ се преброяватъ. Ржководителъ е единъ отъ играчитѣ въ края на редицитѣ.

◆ 5	◆ 5	◆ 5	◆ 5
◆ 4	◆ 4	◆ 4	◆ 4
◆ 3 + +	◆ 3 + +	◆ 3 + +	◆ 3 + +
◆ 2	◆ 2	◆ 2	◆ 2
◆ 1	◆ 1	◆ 1	◆ 1

Ходъ на играта, правила. Ржководителътъ вика, напр.: „Номера 3“. Тѣ веднага започватъ да тичатъ по посокитѣ, посочени съ стрелкитѣ въ горната схема, обикалятъ своитѣ редици и се връщатъ на мѣстата си. Който пръвъ пристигне, печели и за неговата редица се отбелязва една точка.

Играта продължава определено време, напр., петъ минути. Следъ това ржководителътъ събира точкитѣ. Редицата, която има най-голямъ брой такива, печели.

Надбѣгване по счупена линия (зигъ-загъ).

Мѣсто: Салонъ или игрище.

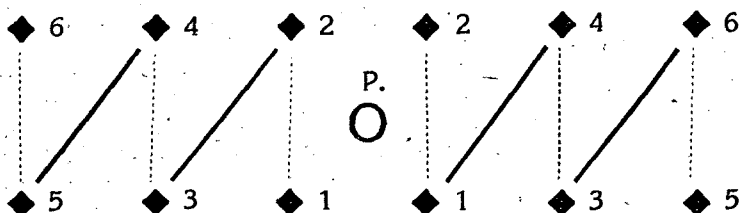
Брой на играчитѣ: 12 до 40.

Помагала: Червени и бѣли ивици или кърпи.

Нареждане. Играчитѣ се раздѣлятъ на две равночислени групи. Всички отъ едната група връзватъ на едни си ржавъ бѣли ивици, а отъ другата — червени.

„Червентѣ“ се нареждатъ въ две тилни редици, отдалечени една от друга на 10-15 крачки. „Бѣлитѣ“ се нареж-

дать по сжщия начинъ. Ржководительтъ на играта застава между дветъ групи. Първитъ номера държатъ въ ржката си по една ивица (кърпа).

Ходъ на играта, правила. При знакъ, даденъ отъ ржководителя, първитъ номера тичатъ и подаватъ своитъ ивици на вторитъ номера. Последнитъ тичатъ, за да ги дататъ на третитъ номера. Презъ това време първитъ номера заематъ мѣстата си. Играта продължава така. Първиятъ отъ шеститъ номера, който вржчи своята ивица на ржководителя, печели за своята група.

Надбѣгване по права линия.

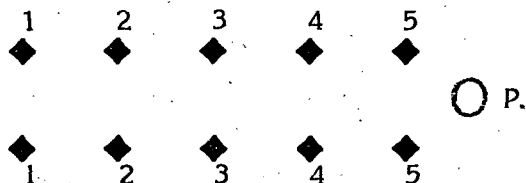
Мѣсто: Игрище.

Брой на играчитъ: 10 до 20

Помогаля: Червени и бѣли ивици (кърпи).

Нареждане. Играчитъ се раздѣлятъ на две групи. Всички отъ първата група вързватъ на единия си ржкавъ бѣли, а отъ втората — червени ивици.

Нареждатъ се въ две челни редици, отдалечени една отъ друга на 30 до 40 крачки. Разстоянието между играчитъ въ всѣка редица е 5 крачки. Ржководительтъ застава на единия край между дветъ редици.

Ходъ на играта, правила. При знакъ, даденъ отъ ржководителя, първитъ номера тичатъ и даватъ своитъ ивици на вторитъ номера, а последнитъ — на третитъ и т. н. Презъ това време първитъ номера заематъ мѣстата си.

Играта продължава, докато единъ отъ петитъ номера вржчи своята ивица на ржководителя.

Надбѣгване до опредѣлената линия.

Мѣсто: Салонъ или игрище.

Брой на играчитъ: 16 до 40.

Нареждане. Играчите се нареждат въ четири редици, отдалечени една от друга на две крачки, и сѣдатъ. Следъ това въ всѣка редица се преброяватъ. Ржководителятъ застава отстрани до стена или до права линия, начертана на земята, най-малко на 15 крачки отъ четвъртитъ номера.

1	1	1	1
◆	◆	◆	◆
2	2	2	2
◆	◆	◆	◆
3	3	3	3
◆	◆	◆	◆
			† †
4	4	4	4
◆	◆	◆	◆
IV	III	II	I

О р.

 стена или линия.

Ходъ на играта, правила. При знакъ, даденъ отъ ржководителя, четвъртитъ номера тичатъ до стената, пипватъ я съ ржка (или стѣпватъ на линията съ кракъ) и се връщатъ на мѣстата си. Следъ това извършватъ сѣщото третитъ номера. Печели редицата, отъ която първиятъ номеръ най-напредъ е пипналъ стената или е стѣпилъ на линията.

Играчите трѣбва да трѣгватъ и да се връщатъ отлѣво. Така ще се избѣгнатъ сблъсквания.

Грѣшки: 1. Да трѣгватъ играчите преди да сѣ седнали на мѣстата си ония, които се връщатъ. 2. Да трѣгва и да се връща играчътъ отдѣсно. Въ такъвъ случай ще се сблъсква съ играчите, които трѣгватъ отлѣво.

Надбѣгване съ подскачания.

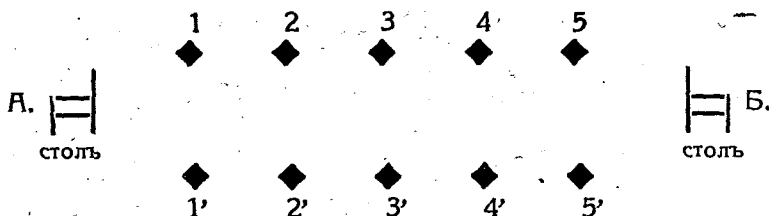
Играчите се нареждатъ както въ предходната игра. Тѣ тичатъ, като държатъ между краката си една топка и подскачатъ. Когато се върнатъ на мѣстата си, предаватъ топката на съседнитъ номера, последнитъ тичатъ по сѣщия начинъ. Ако играчътъ изтърве топката, трѣбва да я вземе, да се върне на мѣстото, дето е билъ, когато е паднала, и отъ тамъ да прѣдължи тичането.

Скачане презъ вжже.

Играчите се нареждатъ, както въ предходната игра. Заставатъ прави. Върху линията предъ всѣка редица се начертава по една окръжностъ съ диаметръ 70 см. Всѣки четвърти номеръ държи въ ржцетъ си вжже за скачане. При знакъ,

даденъ отъ ржководителя, четвъртитъ номера тичатъ, влизатъ въ кръговетъ и подскачатъ по четири пжти презъ вжжетата си. Щомъ свършатъ това, връщатъ се на мѣстата си и предаватъ вжжетата на третитъ номера. Последнитъ продължаватъ играта.

Надбѣгване съ кърпи.

Ходъ на играта, правила. При знакъ, даденъ отъ ржководителя, номера 1 и 1' тичатъ къмъ столоветъ, на облѣгалата на които е закачена по една кърпа. № 1 тича къмъ столъ А; № 1' — къмъ столъ Б. Всѣки откача кърпата, минава тичешкомъ между дветъ редици и я закача на другия столъ. Така кърпата отъ А се пренася на Б, а тая отъ Б — на А. Следъ това играчитъ се връщатъ на мѣстата си и удрятъ по ржцетъ своитъ съседи. Последнитъ извършватъ сжщото, както първитъ (играчи. Играта продължава, докато се изредятъ всички играчи.

Тунелъ.

Играчитъ се нареждатъ въ редици, както при „надбѣгването до опредѣлена линия“. Предъ всѣка редица на линията единъ играчъ застава правъ и се разкрачва — образува „тунелъ“. При знакъ, даденъ отъ ржководителя, четвъртитъ номера тичатъ *пѣлзешкомъ* („на четири крака“), минаватъ презъ съответнитъ „тунели“, връщатъ се на мѣстата си и удрятъ по ржцетъ третитъ номера. Последнитъ изпълняватъ сжщитъ движения, както и четвъртитъ номера. Играта продължава, докато се изредятъ всички играчи.

Изъ училището и нивота. (Вести и бележки).

Народни университети въ Полша. При Полския учителски съюзъ е създадена секция, която работи да се подобри обществения животъ и да се повдигне културното равнище на селото. Секцията е открила вече нѣколко народни университета. Най-добре е уреденъ университетътъ въ Сцийче. Курсътъ му е двегодишенъ. Тамъ младитѣ селянки получаватъ добра подготовка по домакинство и селско стопанство.

Въ *Броди при гр. Краковъ* сж открити седемесечни курсове за подготовка на селски учители. Въ програмата имъ сж вписани следнитѣ предмети: обща социология, селска социология, история на селото въ Полша, образование на възрастнитѣ (теория и практика), обществена и културна работа въ селата, естествознание, градинарство и земледѣлие. При обучението особено внимание се обръща върху общественото и морално развитие на студентитѣ и върху практическата имъ работа, за която се използватъ градини, опитни полета, земледѣлски машини и др. т.

(Bulletin du Bureau International d'Education, № 29, 1933).

Подготовка на селски учителки въ Италия. Девическиятъ институтъ, откритъ презъ 1908 г. въ парка *Касцине при гр. Флоренция*, отначало ималъ за единствена задача да подготвя добри майки и домакини. Отъ 1928 г. въ него е откритъ специаленъ отдѣлъ за подготовка на учителки за селскитѣ училища. Освенъ домакинство, кандидаткитѣ за селски учителки изучаватъ различни практически работи, които иматъ значение за селото: градинарство, овощаство, пчеларство, бубарство, птицевѣдство и др. Тѣ иматъ и практически занятия по отглеждането на децата въ „детски ясли“ и близкия „майчинъ домъ“.

(La Nuova Scuola Italiana, 15. VII. 1933).

Учителски курсове въ Лондонъ. Лондонскиятъ учебенъ съветъ е уредилъ презъ тая зима многобройни педагогически курсове и конференции, които учителитѣ отъ Лондонъ и околността могатъ да посещаватъ срещу заплащане на твърде низки такси. Програмитѣ на курсоветѣ сж извънредно разнообразни. Въ тѣхъ сж предвидени лекции по педагогика, психология, обучение на закъснѣлитѣ въ развитието си деца, физическо възпитание, методология, пѣние, народни танци, пътешествия, литература и др.

(Times Educational Supplement, 2. IX. 1933).

Противоалкохолно обучение въ Естония. То заема твърде важно мѣсто въ естонскитѣ училища. За него често

се използват уроцитъ по естествознание, нравоучение и езикознание. Ученицитъ сж потиквани и насярдачвани да образуватъ въздържателни дружества. Всѣка седмица тия дружества заседаватъ подъ председателството на учители.

Презъ 1928 г. е създаденъ „Комитетъ за пропаганда на въздържанието между ученицитъ“, който се числи къмъ Естонския учителски съюзъ. Комитетътъ ръководи противоалкохолната пропаганда срѣдъ учащата се младежъ и всѣка година въ началото на май урежда „Денъ на въздържанието“, въ празнуването на който участвуватъ учители и ученици.

Закриване на католишките училища въ Испания. Испанскиятъ парламентъ гласувалъ законъ, съ който отнема правото на католишките ордени да уреждатъ и ръководятъ училища и изобщо да се занимаватъ съ обучението и възпитанието на младежта. Всички досегашни тѣхни училища се закриватъ и се замѣстватъ съ държавни училища.

Уроци за използване на радиото. Отъ началото на тази учебна година въ програмитъ на всички педагогически училища и педагогически академии въ Чехославия сж предвидени задължителни уроци върху използването на радиото въ училището. Много отъ чехословашките селски и градски училища сж снабдени съ радиоприемници.

Новото възпитание въ Унгария. Унгарското дружество за ново възпитание отъ нѣколко години работи енергично да се прокаратъ коренни преобразования въ срѣдните училища въ духа на съвременнитъ педагогически искания. По негово починъ едно отъ училищата въ Будапеща е превърната срѣдне *образцово училище*. Тамъ се прилагатъ новитъ учебно-възпитателни методи.

Дружеството е уредило курсове за педагогическото усъвършенствуване на всички учители въ унгарската столица.

Педагогическото списание „A Jövő Utján“ поддържа училищното реформенно движение и разпространява новитъ педагогически идеи.

Дружеството урежда многобройни конференции, въ които се разглеждатъ най-новитъ проблеми изъ областта на детската психология и съвременната педагогика. Особено ценни сж неговитъ грижливи изследвания и проучвания върху психологията и физиологията на унгарските деца. Биологическата му секция — подъ ръководството на г-жа Д-ръ Х. Маргитъ Ревесцъ и на професоръ Истванъ Едереръ — е предприела редица твърда важни и интересни изследвания върху биологическото развитие на унгарчето. Секцията за семейно възпитание — подъ ръководството на г-жа Марта Немесъ — дири начини и срѣдства за сближение на училището съ семейството. Секцията за училищно възпитание — подъ ръководството на г-жа Ласцло Домокосъ — предприела редица

проучвания, съ които се цели да се посочатъ начинитѣ, чрезъ които ще се улесни преминаването на ученицитѣ отъ основното въ срѣдното училище.

Новитѣ педагогически идеи намиратъ отзвукъ и въ унгарската детска литература. Голѣмитѣ унгарски книгоиздателства презъ последнитѣ години издаватъ многобройни детски книги, въ които сж използвани новитѣ придобивки на педагогиката и детската психология.

Списанието „A Jövö Utján“ миналата година печата голѣмия трудъ на Д-ръ Алисъ Херманъ - Кцинеръ и Д-ръ Едитъ Ленартъ „Сравнителни психологически изследвания върху обучението въ новитѣ училища“, основанъ върху десетгодишна анкета. Въ него сж посочени първитѣ точни резултати отъ приложбата на съвременнитѣ педагогически методи и принципи въ сравнения съ ония, постигати отъ традиционното училище. Дадени сж нови и твърде интересни сведения, добити чрезъ грижливи изследвания върху интелигентността, практическата и критичната мисль, паметта, въображението, наблюдателната способностъ, вниманието, чувството за редъ, сръжността, ритма въ работата и общото поведение на ученицитѣ. Отъ тѣзи изследвания се установява, че новитѣ училища осъществяватъ своитѣ програми.

(Bulletin du Bureau International d' Education, № 28).

Семейно възпитание. Петиятъ международенъ конгресъ за семейно възпитание ще заседава въ Брюкселъ презъ 1935 год. P. de Vuyst, ржководителъ на международната комисия за семейно възпитание (Commission Internationale de l'Éducation familiale, 22, Avenue de l'Yser, Bruxelles), моли да му се изпратятъ най-късно до 15 февруарий 1934 г. отъ всички страни въ свѣта подробни отговори на следнитѣ въпроси:

1. Кои сж голѣмитѣ официални, религиозни или частни организации, които се занимаватъ съ пропаганда въ полза на семейното възпитание?

2. Какъвъ е въ вашата страна приблизителния брой на семействата (домакинствата), колко отъ тѣхъ сж засегнати отъ пропагандата за семейно възпитание?

3. Кои сж най-добритѣ популярни брошури, печатани презъ 1933 г., раздавани безплатно или продавани, съ които се цели да се подпомогнатъ родителитѣ въ тѣхната възпитателна работа?

4. Кои сж най-добритѣ книги, излѣзли презъ 1933 год., предназначени за родители?

5. Кои сж най-разпространенитѣ педагогически списания? Заглавия? Брой на обонатитѣ?

6. Помѣстватъ ли се много статии по семейно възпитание въ други списания и всѣкидневнитѣ вестници?

7. Има ли насоки къмъ семейното възпитание въ основното и срѣдното училище?

8. Конференции за възрастнитѣ : колко, кжде, на какви теми изъ областъта на семейното възпитание ? Сказки по радиото : колко ?

9. Кои сж най-добритѣ филми, съ които се цели да се запознаят родители съ методитѣ за възпитание въ семейството ?

10. Уреждат ли се курсове по семейно възпитание въ учебнитѣ заведения ?

11. Запознават ли се девойкитѣ съ практиката на семейното възпитание ? (Възпитание на деца отъ една до 7 годишна възраст).

12. Образователни кръжци въ младежкитѣ дружества.

13. Вечерни конференции и курсове за родителитѣ.

14. Съвети и упътвания върху семейното възпитание.

15. Дни за пропаганда. Подготовка на референти и съветници.

16. Изложби по семейно възпитание.

17. Други интересни инициативи.

(Bulletin du Bureau International d'Education, № 29).

Четат ли децата вестници ? Въ нѣколко основни училища въ Прага била произведена твърде интересна анкета. На 600 деца отъ четвърто отдѣление билъ зададенъ въпроса :

„Четете ли вестници и списания и какво най-много четете въ тѣхъ ?“

Резултатитѣ отъ анкетата показали, че 24 % отъ децата не четат нито вестници, нито списания, 25 % четат само детски списания, 30 % четат, освенъ детски списания, и списания за възрастни, 21 % четат само вестници.

36 % (само момчета) четат въ вестницитѣ само спортнитѣ информации, 25 % — само романи, 14 % — информации за катастрофи и инциденти, 12 % — само сведения за разни престѣпления, 6 % — вести изъ цѣль свѣтъ, 5 % — сждебни хроники, а останалитѣ — анекдоти, фейлетони и малки обявления.

МУЗИКАЛНИ НОТИ за пѣние, пиано и др. инструменти печата на износни цени печатница „Свѣтлина“ въ гр. Варна.